

บทที่ 2

ข้อเขียน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องความต้องการของผู้ปกครองต่างช่วงชั้นทางสังคมใน กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล เกี่ยวกับสถานศึกษาของบุตร ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีทาง สังคมวิทยามาประกอบในการศึกษาวิจัยทางการบริหารการศึกษา ทั้งนี้เพราะผู้วิจัย คาดถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากงานวิจัยชิ้นนี้ว่า จะสามารถเสนอข้อมูลทางสังคมให้ ผู้บริหารการศึกษาหรือนักวางแผนประกอบการตัดสินใจ ดังที่ สนานจิตร สุคนธ์ทรัพย์ (2531) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการนำสังคมวิทยามาใช้ในการวางแผนการศึกษา ว่า

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการวางแผนประการหนึ่งคือปัจจัยทางสังคมอันได้แก่ คานิยม การศึกษา เป็นเครื่องมือในการเลื่อนสถานะทางสังคมในสังคมที่ ประชาชนเห็นความสำคัญของการศึกษา การวางแผนการศึกษาจำเป็นต้อง ใช้องค์ความรู้ทางสังคมวิทยาเข้าช่วย เพราะสังคมวิทยาเป็นวิชาว่า ด้วยการศึกษาชีวิตในสังคม ซึ่งรวมทั้งการศึกษาพฤติกรรม สุาเหตุและ ผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ซึ่งความรู้ดังกล่าวจะช่วยให้นัก วางแผนวิเคราะห์ได้ถูกต้องว่าแผนที่จะกำหนดขึ้นจะมีผลกระทบต่อคน กลุ่มใด และลักษณะใดจะใดวางแผนแทนหรือแก้ปัญหาให้โดยผล

ข้อเขียน เอกสาร และงานวิจัยที่น่าเสนอครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

สังคมวิทยากับการบริหารการศึกษา

การใช้ทัศนะของสังคมวิทยาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาในสังคมได้รับความสนใจมากในแพร่หลายประเทศตะวันตก ได้มีการนำเอาทฤษฎี มโนภาพและทัศนะโดย ทั่วไปของสังคมวิทยาไปศึกษาปัญหาต่าง ๆ ทางการศึกษา เริ่มแต่ปัญหาบทบาทและ หน้าที่ของการศึกษาในสังคมปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาและสถาบันอื่น ๆ ในสังคม ตลอดจนปัญหาการเรียนการสอนและการบริหารการศึกษา (ประเสริฐ แยมกลิ่นฟูง, 2521)

ก. สังคมวิทยา

นักสังคมวิทยาได้ให้คำจำกัดความของสังคมวิทยาไว้ต่าง ๆ กันมากมาย ศาสตราจารย์ อิงเคลส์ (Inkeles อ้างถึงใน บรรพท วิระสัย, 2520) ได้เสนอความเห็นไว้ว่า เนื้อหาสาระของสังคมวิทยาพอจะสรุปได้จากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของศาสตร์นี้โดยศึกษาว่าผู้ริเริ่มสังคมวิทยาให้ความสนใจอะไรบ้าง

2. ความสนใจและผลงานของนักสังคมวิทยาในปัจจุบัน

3. ศึกษาขอบเขตของวิชาโดยพิจารณาข้อแตกต่างของสังคมวิทยากับศาสตร์อื่น

ตำราทางสังคมวิทยาเกือบทุกเล่มยกย่องและยอมรับว่านักสังคมวิทยาผู้ก่อตั้งศาสตร์นี้มี 4 ท่านด้วยกัน (บรรพท วิระสัย, 2520) ผู้ที่มีคุณูปการต่อ "สังคมวิทยา" ขึ้น และวางรากฐานให้กับวิชานี้จนได้รับการยอมรับว่าเป็นบิดาของสังคมวิทยานี้เป็นชาวฝรั่งเศส มีนามว่า ออกุสต์ ก็องท์ (Auguste Comte, 1790-1857) เฮอริเบิร์ต สเป็นเซอร์ (Herbert Spencer, 1820-1903) ชาวอังกฤษเป็นนักสังคมวิทยารุ่นเดียวกับก็องท์และมีชื่อเสียงมากคนหนึ่ง เอมีล เคอร์ไคม์ (Emile Durkeim, 1858-1917) ชาวฝรั่งเศสเชื้อสายยิวได้รับการขนานนามว่าเป็นบิดาของสังคมวิทยาสมัยใหม่ และคนที่สี่คือ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber, 1864-1920) เป็นนักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน นักสังคมวิทยาทั้ง 4 มีความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับเนื้อหาของสังคมวิทยาพอจะสรุปได้จากผลงานการศึกษานี้ว่า สังคมวิทยาเกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. สถาบันต่าง ๆ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันต่าง ๆ

3. สังคมทั้งสังคม

4. การกระทำทางสังคมหรือความสัมพันธ์ทางสังคมไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับ

สถาบันใด

ในส่วนของความสนใจและผลงานของนักสังคมวิทยาในปัจจุบัน ศาสตราจารย์ อเล็กซ์ อิงเคลซ์ (อ้างถึงใน ถาวร เกิดเกียรติพงศ์ และ วราคม ที่สุกะ, 2522) กล่าวว่านักเขียนตำราทางสังคมวิทยาเบื้องต้นจะเห็นพ้องต้องกัน เกี่ยวกับหัวข้อต่าง ๆ ที่รวมกันเข้าเป็นสังคมวิทยา โครงสร้างทางสังคมวิทยาที่เป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันในปี ค.ศ. 1965 มีดังต่อไปนี้

1. การศึกษาวิจัยทางสังคมวิทยา (Sociological analysis)
 - 1.1 วัฒนธรรมและสังคมมนุษย์ (Human culture and society)
 - 1.2 แนวทัศน์ทางสังคมวิทยา (Sociological Perspective)
 - 1.3 ระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ในสังคมศาสตร์ (Scientific Method in social science)
2. หน่วยปฐมภูมิของชีวิตในสังคม (Primary Units of Social Life)
 - 2.1 การกระทำทางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Acts and Social Relationships)
 - 2.2 บุคลิกภาพเฉพาะบุคคล (The Individual Personality)
 - 2.3 กลุ่มเชื้อชาติและชนชั้น (Groups and Social Classes)
 - 2.4 ชุมชนเมืองและชนบท (Communities : Urban and Rural)
 - 2.5 สมาคมและองค์การต่าง ๆ (Associations and Organizations)
 - 2.6 ประชากร (Populations)
 - 2.7 สังคม (Society)

3. สถาบันพื้นฐานของสังคม (Basic Social Institutions)

3.1 ครอบครัวและเครือญาติ (The Family and Kinship)

3.2 เศรษฐกิจ (Economic)

3.3 การเมืองและกฎหมาย (Political and Legal)

3.4 ศาสนา (Religious)

3.5 การศึกษาและวิทยาศาสตร์ (Educational and Scientific)

3.6 นันทนาการและสวัสดิภาพ (Recreational and Welfare)

3.7 สุนทรียะและการแสดงออกทางศิลปะ (Aesthetic and

Expressive)

4. กระบวนการพื้นฐานของสังคม (Fundamental Social

Processes)

4.1 การแบ่งแยกความแตกต่างและจัดระดับชั้น (Differentiation and Stratification)

4.2 ความร่วมมือ การสมานลักษณะ การปรับปรน (Cooperation, Accomodation, Assimilation)

4.3 ความขัดแย้งทางสังคม (Social Conflict)

4.4 การติดต่อสื่อสาร (Communication)

4.5 สังคมประกิต และการอบรมสั่งสอน (Socialization and Indoctrination)

4.6 การประเมินค่าทางสังคม (Social Evaluation)

4.7 การควบคุมทางสังคม (Social Control)

4.8 ภาวะเบี่ยงเบนทางสังคม (Social Deviance)

4.9 บูรณาการทางสังคม (Social Integration)

4.10 ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change)

ส่วนการศึกษาขอบเขตของสังคมวิทยาโดยพิจารณาข้อแตกต่างของสังคมวิทยา กับศาสตร์อื่น ประเสริฐ แย้มกลิ่นฟูง (2521) กล่าวว่า สังคมวิทยาเป็นสังคมศาสตร์สาขาหนึ่งที่มีขอบเขตการศึกษากว้างขวาง สังคมวิทยาอาจจะศึกษาเรื่องที่ไม่ใช่สังคมศาสตร์แขนงอื่น ให้ความสนใจศึกษา เช่น ครอบครัว ศาสนา อาชญากรรม ฯลฯ นอกจากนั้นสังคมวิทยาอาจศึกษาสังคมศาสตร์แขนงอื่น ๆ โดยตรง เช่น การเมือง เศรษฐกิจและการศึกษา แต่สังคมวิทยาถือว่าสังคมเป็นหัวข้อใหญ่ของการศึกษา สังคมประกอบด้วยกิจกรรมมากมาย พฤติกรรมของคนในสังคมย่อมเป็นไปตามกรอบของสถาบันต่าง ๆ ที่สังคมนั้นได้คิดสร้างขึ้นมา สังคมวิทยาต้องการเข้าใจสังคมเป็นส่วนรวม เพื่อให้เห็นสภาพสังคมทั้งหมดทำให้เข้าใจว่า สังคมดำรงอยู่ได้อย่างไร มีโครงสร้างอย่างไร โครงสร้างดังกล่าว มีส่วนเกี่ยวข้องกับอย่างไรกับความเป็นไปต่าง ๆ ในสังคม

ในการศึกษาสังคม นักสังคมวิทยาจะแยกแยะวิเคราะห์โครงสร้างสังคมออกเป็นส่วนประกอบต่าง ๆ และศึกษาหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบเพื่อความเข้าใจ พฤติกรรมของมนุษย์เป็นส่วนรวม นักสังคมวิทยาจำเป็นต้องให้ความสนใจศึกษา สังคมศาสตร์แขนงอื่น เช่น การเมือง เศรษฐกิจและการศึกษา อย่างไรก็ตามในการศึกษาของนักสังคมวิทยาส่วนใหญ่จะทำในแนวที่ต่างกันแนวการศึกษาที่ใช้ในวิชาเหล่านี้ นักสังคมวิทยาอาจสนใจปรากฏการณ์เดียวกันกับนักสังคมศาสตร์แขนงอื่น เช่น การเลือกตั้ง พรรคการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ การจัดการศึกษา ฯลฯ แต่ข้อปัญหาที่นักสังคมวิทยาทั้งขึ้นในรายละเอียดจะมีลักษณะต่างกันออกไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการมองปรากฏการณ์กันคนละแนว ทำให้มีการเลือกข้อมูลขึ้นมาศึกษาไม่เหมือนกัน

แนวการศึกษาทางสังคมวิทยา เน้นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลและลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น ลักษณะการแบ่งชนชั้น ความแตกต่างระหว่างผู้มีสถานภาพสูงและสถานภาพต่ำ โดยเฉพาะลักษณะความสัมพันธ์ที่บุคคลนั้นมีต่อบุคคลอื่น ในการอธิบายพฤติกรรมของบุคคลนักสังคมวิทยาจะเน้นปัจจัยทางสังคมเท่า ๆ

กัน หรือมากกว่าปัจจัยส่วนบุคคล เช่นเดียวกันในการมองปัญหาสังคมนักสังคมไทยจะให้ความสำคัญแก่สาเหตุที่สืบเนื่องมาจากระบบหรือสังคมเท่า ๆ กัน หรือมากกว่าสาเหตุที่สืบเนื่องมาจากลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล ทั้งนี้เพราะสังคมวิทยามีข้อสมมติว่าสังคมมีอิทธิพลเหนือบุคคล ความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมของบุคคลอธิบายได้เพราะ บุคคลมีตำแหน่งที่ไม่เหมือนกันในโครงสร้างสังคมอันเป็นผลให้มีประสบการณ์ต่างกัน มีความสัมพันธ์ทางสังคมกับคนอื่นไม่เหมือนกัน มีโอกาสในสังคมแตกต่างกัน และอยู่ภายใต้ภาวะกดดันไม่เหมือนกัน

ข. การบริหารการศึกษา

ภิญโญ สาร (2526) ได้ให้คำนิยามของคำว่า "การบริหารการศึกษา" ไว้ว่า การบริหารการศึกษา คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเยาวชน ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน เช่น ความสามารถ ทัศนคติ พฤติกรรม ค่านิยม หรือคุณธรรม ทั้งด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนและไม่เป็นระเบียบแบบแผน ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

ส่วนนพพงษ์ บุญจิตราคุศลย์ (2527) ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกในสังคมทุก ๆ ด้าน นับแต่ความรู้ ความสามารถ บุคลิกภาพ พฤติกรรมและคุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อม ให้มีผลต่อบุคคลและอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่

สำหรับกิติมา ปรีดีติลล (2529) คำว่า "บริหารการศึกษา" หมายถึง ความพยายามที่จัดดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องของการศึกษา อันได้แก่ โรงเรียน หลักสูตร ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ ตำราเรียน และอาคารสถานที่ เป็นต้น ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือความพยายามที่จะจัดดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยให้มีผลผลิตคือ ผู้เรียนที่มีคุณภาพในที่สุด

สมบูรณั พรรถภาพ (2521) ได้เห็นว่า การบริหารการศึกษาต้องมุ่งพัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มที่และเหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล

ดังนั้นการบริหารการศึกษาก็คือ ความร่วมมือกันของบุคลากรในการจัดกลวิธีทางการศึกษา เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้านอย่างเหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล

การบริหารการศึกษา ได้รับอิทธิพลแนวความคิดทางการบริหาร โดยถือว่าสถาบันหรือโรงเรียนเป็นเหมือนระบบหนึ่งของสังคม ที่จำเป็นจะต้องอาศัยการบริหารให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ทรัพยากรในการบริหารคือนักเรียนควรจะได้มีกระบวนการเรียนการสอนที่ก่อให้เกิดคุณภาพในตัวผู้เรียนโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนประกอบ

ทฤษฎีทางการบริหารมีวิวัฒนาการและสามารถแบ่งรูปแบบการบริหารออกเป็น 9 รูปแบบคือ (กิติมา ปรีคีติก, 2529)

1. การบริหารที่เน้นแบบเก่า (Empirical Management) เป็นการบริหารที่ยึดถือสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว หรือประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นแบบอย่าง หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการเอาผลจากการกระทำครั้งที่แล้วไปใช้ในการบริหารงานใหม่ ผู้บริหารจะต้องศึกษาค้นคว้าเทคนิค วิธีการบริหารของคนเก่ง ๆ นำหลักการที่ตีมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานของตนเอง ซึ่งทำให้ผู้บริหารเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

2. การบริหารที่เน้นหลักการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) เป็นการบริหารที่พยายามใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วย มีการทดลอง ค้นคว้า และทดสอบ กว้างลึกเหตุและผลในการบริหารงาน ผู้บริหารจะต้องมีข้อมูลที่จะทำการศึกษาค้นคว้าในการทำงานเป็นส่วนใหญ่

3. การบริหารที่เน้นพฤติกรรม (Behavior Management) การบริหารรูปแบบนี้ จะคำนึงถึงมนุษย์ และพฤติกรรมการทำงานของมนุษย์ วิธีทางใดที่จะช่วยให้มนุษย์ได้แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมในการทำงาน ผู้บริหารจำเป็นต้องนำมาใช้ ทำให้มีการนำเอาวิชาการทางด้านพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์เข้ามาใช้ ได้แก่ เรื่อง

แรงจูงใจ การสื่อความหมาย ความขัดแย้ง ความพึงพอใจ ตลอดจนอิทธิพลของ
สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรม

4. การบริหารที่เน้นสังคม (Social Management) การบริหารงาน
รูปแบบนี้เป็นการบริหารที่มีความต้องการที่จะดึงเอาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมไม่ว่าจะอยู่
ภายในองค์กรเดียวกันหรือภายนอกองค์กร ร่วมมือกันแก้ปัญหาของสังคม การบริหาร
แบบนี้มุ่งเน้นสร้างมนุษยสัมพันธ์ทั้งในและนอกองค์กร

5. การบริหารที่เน้นระบบ (System Management) การบริหารแบบ
นี้เป็นการบริหารที่พยายามแบ่งงานออกเป็นส่วนย่อย และในแต่ละส่วนย่อยจะมีการแบ่ง
ละเอียดลงไปเป็นการทำงานที่มีแนวปฏิบัติเป็นไปตามขั้นตอน มีระเบียบและกฎเกณฑ์

6. การบริหารที่เน้นการตัดสินใจ (Decisional Management)
การบริหารรูปแบบนี้เน้นที่วิธีการตัดสินใจ ปัญหา ถือว่า การตัดสินใจเป็นเรื่องสำคัญของการ
บริหาร และการตัดสินใจเท่านั้นจะช่วยให้ผลงานสำเร็จมากน้อยแตกต่างกัน นอกจากนี้
ยังเป็นการตัดสินใจที่จะหาวิธีการ และเวลาสำหรับทำการด้วย

7. การบริหารที่เน้นการวัดเชิงปริมาณ (Quantitative Management)
เป็นการบริหารที่เน้นการตัดสินใจบนรากฐานของตัวเลข ไม่เป็นการลองผิดลองถูก
อาจมีการแสดงโดยกราฟ หรือแผนภูมิ เป็นต้น เป็นการบริหารงานที่มักจะออกมาในรูปแบบ
ของสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์

8. การบริหารที่เน้นกระบวนการ (Management by Process)
การบริหารงานแบบนี้เป็นการบริหารที่จัดทำงานให้เป็นกระบวนการต่าง ๆ ตามความ
เหมาะสม โดยพิจารณาว่าอะไรต้องทำ ทำอย่างไร และเมื่อใดการบริหารงาน
รูปแบบนี้ จะมีการวางแผนการทำงานล่วงหน้า และเป็นไปตามขั้นตอนที่ได้วางไว้

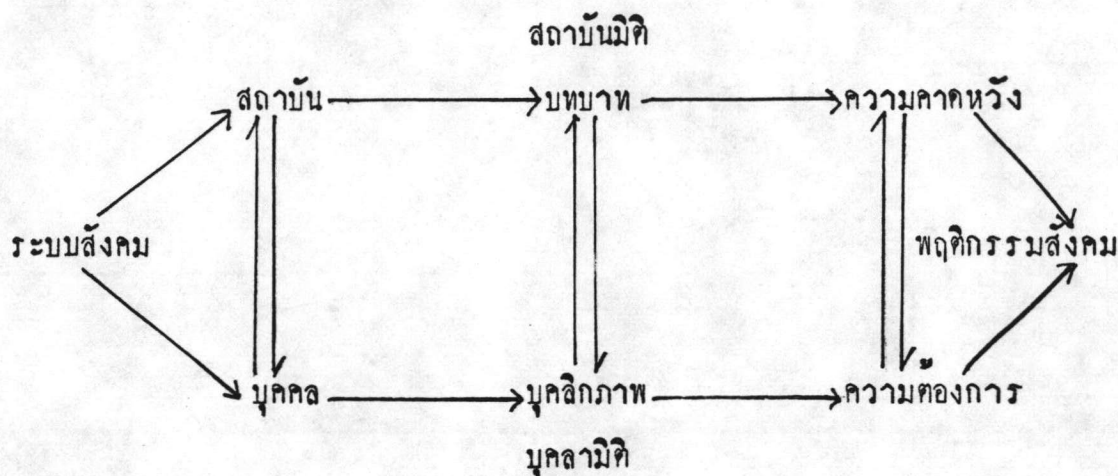
9. การบริหารที่เน้นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น (Contingency Management)
การบริหารงานแบบนี้ เน้นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ วิธีการบริหารจะไม่แน่นอน
มีหลายรูปแบบ ทั้งนี้แล้วแต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การบริหารจะเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยตาม
สิ่งแวดล้อม การบริหารตามแนวนี้มักจะนำรูปแบบการบริหารงานแบบอื่นมาใช้ในการ
บริหารงาน โดยไม่ยึดถือในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

เมื่อพิจารณาแนวคิดทางสังคมวิทยากับการบริหารการศึกษาแล้ว พบว่าสังคมวิทยามีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อการบริหารการศึกษากล่าวคือ สังคมวิทยามีอิทธิพลต่อการบริหารในแบบการบริหารที่เน้นพฤติกรรม เชสเตอร์ ไอ บาร์นาร์ค (Chester I. Barnard) ได้นำแนวความคิดทางสังคมวิทยามาใช้ในการพัฒนาศาสตร์การบริหารด้วย การวิเคราะห์องค์การในหนังสือชื่อ "The Functions of the Executive" (อ้างถึงใน Getzels, Lipham and Campbell, 1968) บาร์นาร์ค ได้นำวิธีการทางสังคมวิทยามาใช้ในการสร้างทฤษฎีการบริหาร ความคิดของนักสังคมวิทยาที่มีอิทธิพลต่องานของบาร์นาร์คมากที่สุดคือ ทัลคอตท์ พาร์สันส์ (Talcott Parsons)

พาร์สันส์ เป็นนักสังคมวิทยาที่ได้รับการยอมรับนับถือมากในอเมริกา สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง พาร์สันส์ได้นำงานเขียนของบิดาแห่งสังคมวิทยาที่ได้กล่าวถึงมาแล้วคือ เอมีล เคอร์ไคม์ (Emile Durkeim) มาพัฒนาเป็นทฤษฎีที่เรียกว่าหน้าที่นิยม (Functionalism) เคอร์ไคม์เน้นความคล้ายคลึงระหว่างสังคมและระบบอินทรีย์ โดยการยกตัวอย่างว่านักศึกษาแพทย์จะต้องศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายมนุษย์และต้องทราบว่าหัวใจมีความสำคัญต่อการสูดเลือกไปเลี้ยงอวัยวะส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย เคอร์ไคม์ กล่าวว่า แนวการวิเคราะห์นี้สามารถนำไปใช้กับการวิเคราะห์สังคมได้

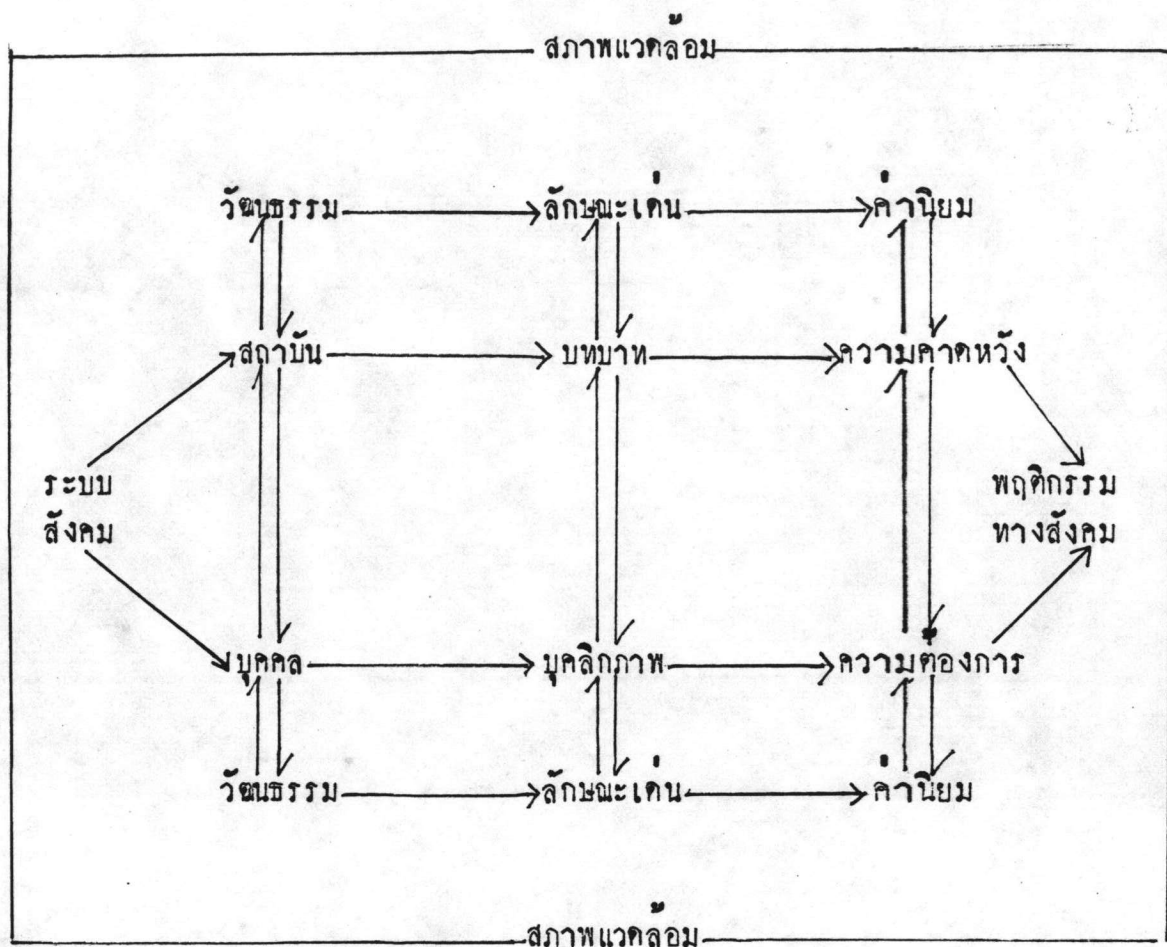
ในหนังสือชื่อ Social System พาร์สันส์มองสังคมว่าเป็นระบบใหญ่ที่ประกอบด้วยระบบย่อยต่าง ๆ ที่ยึดเหนี่ยวสัมพันธ์กัน การเปลี่ยนแปลงในส่วนใดส่วนหนึ่งจะส่งผลสะท้อนไปกระทบส่วนอื่น ๆ ด้วย สังคมเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อย ๆ ที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน สังคมมีหน้าที่ (Function) ต่อเนื่องและประสานกันเพื่อเป้าหมายเดียวกันคือความอยู่รอดของสังคมส่วนรวม สังคมมีความต้องการ (needs) บางประการ เหมือนกับระบบอินทรีย์และหากความต้องการไม่ได้รับการตอบสนอง สังคมจะอยู่ไม่ได้ พาร์สันส์ระบุว่าโรงเรียนมีหน้าที่เป็นระบบย่อยในสังคมที่สำคัญ มีหน้าที่หลักคือ เตรียมแรงงานที่มีความรู้ความสามารถให้แก่ระบบสังคม (Moore and Hendry, 1982)

จาคอบ คัมบลิว เกทเซลส์ (Jacob W. Getzels) และ
 อีโกน จี กูบา (Egon G. Guba) (
 ของพาร์สันส์สร้างทัวแบบที่อธิบายกระบวนการทางสังคมดังนี้

ทัวแบบนี้แสดงให้เห็นองค์ประกอบของระบบสังคมและความสัมพันธ์ของ
 องค์ประกอบต่าง ๆ สังคมจะต้องประกอบด้วยบุคคล บุคคลแต่ละคนก็จะมีบุคลิกภาพ
 ส่วนตัวและมีความต้องการ รวมเรียกว่าบุคลามิติ แต่ในขณะที่เดียวกันบุคคลย่อมจะต้อง
 มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันสังคมต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทตามหน้าที่ที่มีอยู่ในสังคม และมีความ
 คาดหวังต่อบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันเรียกว่า สถาบันนิติ ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง
 2 มิติ นี้จะส่งผลก่อให้เกิดพฤติกรรม

ต่อมา เกทเซลส์ ลิพแฮม และ แคมพ์เบลล์ (J.W. Getzels, J.M.
 Lipham และ R.F. Campbell) ได้ปรับปรุงทัวแบบ (Model) ขึ้นใหม่เพื่อใ
 อธิบายแนวคิดในการบริหารการศึกษา ดังมีลักษณะดังนี้

จากตัวแบบ (Model) นี้ เกทเซลส์ และคณะ ได้วิเคราะห์สถาบัน การศึกษาในฐานะระบบย่อยของระบบสังคม ที่จะต้องมีหน้าที่ต่อหน่วยที่ย่อยลงไปกว่าคือ หน่วยปฐมภูมิของชีวิตสังคม อันได้แก่ กลุ่มและชุมชน สถาบันการศึกษามีวัฒนธรรมซึ่งมี ลักษณะเด่นที่มีผลต่อบทบาทคือแบบแผนของการกระทำของสถาบัน แต่บุคคลภายนอกสถาบัน คือผู้ปกครองก็จะมีวัฒนธรรมและลักษณะเด่นของตนเองทำให้มีความต้องการที่อาจจะ คล้ายคลึงหรือแตกต่างกับความคาดหวังหรืออภินิหารหนึ่งความต้องการของโรงเรียนได้ เพราะ สังคมที่อยู่ล้อมรอบโรงเรียนเป็นพหุสังคม แม้จะเป็นประชากรประเทศเดียวกัน แต่อาจจะ ประกอบด้วยหน่วยปฐมภูมิของสังคมต่าง ๆ เช่น กลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มศาสนา กลุ่มชนชั้น ทางสังคมซึ่งต่างมีวัฒนธรรมความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ กัน ทำให้มี ความต้องการในทางบริหารการศึกษาของสถานศึกษาต่างกัน (Getzel et al., 1968)

เกตเซลส์ และคณะ ได้อ้างอิงถึงงานวิจัยของ ฮิลส์ (Hills) (Getzels et al., 1968) ที่ได้ทำการวิจัยความแตกต่างระหว่างความคาดหวังทางการศึกษาของคนต่างช่วงชั้นทางสังคมในสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ. 1961

ฮิลส์ได้สัมภาษณ์และสอบถามชุมชนสองชุมชนที่มีความแตกต่างกันระหว่างชนชั้น ชุมชนแรกเป็นชุมชนที่อยู่ในย่านที่อยู่อาศัยชั้นดี คราวเรือนมีรายได้ดี มีการศึกษาสูง หัวหน้าครัวเรือนมีอาชีพที่ใช้ความสามารถทางวิชาการ และมีตำแหน่งระดับบริหาร ส่วนชุมชนที่สอง เป็นชุมชนในเขตอุตสาหกรรมคนในชุมชน มีรายได้ต่ำได้รับการศึกษาน้อย ทำงานด้านการผลิตและเป็นคนงานไร้ฝีมือ

ฮิลส์ได้ตั้งคำถามที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความต้องการของหลักสูตรที่เน้นวิชาการ (Intellectual Orientation) หรือวิชาชีพ (Vocational Orientation) และการวางตนในสังคม (Social Orientation) ผลการวิจัยพบว่าคนที่อยู่ในช่วงชั้นทางสังคมในระดับกลางและสูง แสดงความต้องการหลักสูตรที่เน้นวิชาการ รองลงมาคือ การปรับตัวในสังคม และไม่ให้ความสำคัญกับวิชาชีพ ต่างกับชนชั้นล่างที่ให้ความสำคัญต่อการปรับตัวในสังคมเป็นอันดับแรก วิชาชีพลำดับสอง และวิชาการ เป็นลำดับสุดท้าย ฮิลส์สรุปผลการวิจัยว่าหลักสูตรที่เน้นการสอนวิชาชีพ ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างความต้องการที่แตกต่างกันระหว่างชนชั้นในสังคมมากที่สุด

เพื่อให้ผลการวิจัยมีความแม่นยำขึ้น ฮิลส์ได้ทำการสัมภาษณ์ครูที่สอนในโรงเรียนของชุมชนทั้งสอง ครูอาจารย์ในโรงเรียนชุมชนที่มีชนชั้นสูงอยู่มาก กล่าวว่า ผู้ปกครองแสดงความต้องการให้โรงเรียนสอนหลักสูตรเน้นวิชาการ เพื่อเตรียมนักเรียนให้สามารถเข้าเรียนต่อในระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย ครูอาจารย์รู้สึกถูกกดดันจากผู้ปกครองที่ติดตามการบริหารการศึกษาของโรงเรียนอย่างใกล้ชิด แต่ครูอาจารย์ในโรงเรียนของชุมชนคนช่วงชั้นล่างกล่าวว่า บรรดาผู้ปกครองที่เป็นชนชั้นล่างพอใจที่จะให้บุตรจบการศึกษาในระดับมัธยมเท่านั้น และไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวมีความสัมพันธ์แสดงความต้องการเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาของโรงเรียนมากนัก

เกทเซลส์ และคณะ (Getzels et al.) นำการวิจัยของ
 มาสแนมสนับสนุนการวิเคราะห์ที่ตัวแบบที่สร้างขึ้นว่าคนที่อยู่ต่างชนชั้นทางสังคมจะมีความ
 ต้องการตอบสนองของสถาบันการศึกษาต่างกัน เพราะคนต่างชนชั้นจะมีวัฒนธรรม
 ลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมและค่านิยมต่างกันและสรุปเป็นทฤษฎีว่า "คนที่อยู่ในชนชั้น
 ทางสังคมต่างกันย่อมมีความต้องการที่แตกต่างกันต่องานบริหารการศึกษา"

วัฒนธรรมของโรงเรียนและงานบริหารการศึกษา

ก. วัฒนธรรมของโรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ให้การสังคมประภฤติ (Socialization)
 และอบรมสั่งสอน (Indoctrination) โรงเรียนมีวัฒนธรรมเฉพาะ ดังที่
 ชนิตา ริกซ์พลเมือง (2531) กล่าวว่า หากพิจารณาให้เฉพาะเจาะจงลงไปถึงวิธี
 การดำเนินงานของโรงเรียน จะพบองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ อาทิ อาคารเรียน ที่พักครู ห้องสมุด
 ห้องอาหาร อาคารอื่น ๆ เช่น โบสถ์ หรือสถานที่ประกอบศาสนพิธีหรือห้องสอน
 จริยศึกษา ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนอื่น ๆ เช่น

2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เป็นสิ่งที่เป็นนามธรรม อาทิ ค่านิยมทาง
 ศิลธรรมและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงวิถีทางแห่งการกระทำต่อกัน หรือการปะทะ
 สัมผัสระหว่างบุคลากรในโรงเรียน กฎและระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียน รวมทั้ง
 ความคาดหวังที่อาจแอบแฝงอยู่เกี่ยวกับวิถีทางที่ครูพึงปฏิบัติต่อนักเรียน ครู ผู้บริหาร
 และผู้ปกครองนักเรียน

ส่วนฮอร์ตันและฮันท์ (Horton and Hunt, 1980) กล่าวว่า สถาบันสังคมทุกสถาบันจะต้องมี ลักษณะการทางวัฒนธรรม (Culture traits) แม้สถาบันสังคมแต่ละสถาบัน จะมีลักษณะการทางวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง แต่ทุกสถาบันสังคมจะมีความคล้ายคลึงกันในบางประการคือ จะต้องมีการมอบหมายความรับผิดชอบ แก่ผู้ที่เป็นสมาชิกของสถาบัน สร้างกฎเกณฑ์มาตรฐานในการปฏิบัติ สร้างความจงรักภักดีต่อสถาบัน และมีวิธีการสร้างสัมพันธ์ภาพกับสถาบันอื่น

ฮอร์ตันและฮันท์ (Horton and Hunt) แบ่งลักษณะการทางวัฒนธรรม ออกเป็น 3 กลุ่ม และได้ยกตัวอย่างทางวัฒนธรรมของสถาบันการศึกษาในสหรัฐอเมริกา เป็นตัวอย่างดังนี้

1. สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural symbols) สถาบันทุกสถาบัน จะมีสัญลักษณ์ของสถาบันที่ทำหน้าที่กระตุ้นให้สมาชิกของสถาบันมีความจงรักภักดีต่อสถาบัน ในสถาบันการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา ส่วนมากจะมีสัญลักษณ์ เช่น

1.1 สีของโรงเรียน (School colors)

1.2 สัตว์ทางชนิด (Mascot)

1.3 เพลงโรงเรียน (School song)

1.4 เครื่องหมาย (Seal)

อาคารสถานที่ และเครื่องใช้ก็เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ขาดไม่ได้ สำหรับสถาบันการศึกษาส่วนมากจะมี

1.5 ห้องเรียน (Classroom)

1.6 ห้องสมุด (Library)

1.7 สนามกีฬา (Stadium)

1.8 หนังสือ (Books)

2. กฎเกณฑ์ (Codes of behavior) สถาบันจะกำหนดคพบทบาทที่ คาดหวังว่าสมาชิกของสถาบันที่มีตำแหน่งต่าง ๆ กันจะต้องกระทำ สถาบันการศึกษาก็มักจะ มีบทกำหนดในเรื่องเหล่านี้

2.1 การรับนักเรียน (Accreditation)

2.2 กฎระเบียบ (Rules)

2.3 หลักสูตร (Curricula)

2.4 เกณฑ์การจบการศึกษา (Graduation requirements)

3. คตินิยม (Ideologies) คือ แบบอย่างความคิดเห็น ความเชื่อ ซึ่งเป็นความคาดหวังว่าสมาชิกของสถาบันจะต้องปฏิบัติ เช่น นักเรียนควรจะต้องมีลักษณะดังนี้

3.1 ความใฝ่รู้ (Love of knowledge)

3.2 การเข้าฟังการสอน (Class attendance)

3.3 การศึกษาค้นคว้า (Studying)

3.4 การกวดวิชา (Cramming)

หรือคตินิยมอาจหมายถึงปรัชญาการศึกษาก็ได้ เช่น

3.5 เสรีภาพทางวิชาการ (Academic freedom)

3.6 การศึกษาแบบพัฒนานิยม (Progressivism)

3.7 การเน้นการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ

ภาษา (Three R's)

3.8 การสอนแบบคลาสสิก (Classicism)

ไพฑูริย์ ดินลาภรัตน์ (2529) กล่าวว่า ในฐานะที่เป็นสถาบันทางสังคม โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาย่อมมีองค์ประกอบเฉพาะซึ่งประกอบด้วยจุดมุ่งหมายของสถาบัน องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบเสริม

1. จุดมุ่งหมายของสถาบันหรือโรงเรียน โรงเรียนแต่ละแห่งมีองค์ประกอบเฉพาะของตนซึ่งประกอบด้วยจุดมุ่งหมายเฉพาะของตนตามบทบาทหน้าที่และปรัชญาของแต่ละโรงเรียน

2. องค์ประกอบหลัก เป็นองค์ประกอบที่ขาดมิได้ในการดำเนินการศึกษา ซึ่งได้แก่ หลักสูตร ผู้เรียนและผู้สอน หลักสูตรจะเป็นอย่างไร บทบาทของผู้เรียนและผู้สอนจะเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับปรัชญาที่เป็นเกณฑ์

3. องค์ประกอบเสริม เป็นองค์ประกอบที่จะทำให้การดำเนินการศึกษา เป็นไปได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น อุปกรณ์ อาคารสถานที่ การเงิน ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ธุรการ ปรินซิพัล

จากแนวคิดทั้งสามที่ไต่ถวามา สามารถสรุปได้ว่าสถาบันการศึกษาคือ โรงเรียนในฐานะที่เป็นสถาบันสังคมจะมีวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งอาจแบ่งตามความสำคัญได้ดังนี้

1. องค์ประกอบหลัก เป็นวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ได้แก่ จุดมุ่งหมาย และปรัชญาของแต่ละโรงเรียน

2. องค์ประกอบรอง เป็นวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมเป็นองค์ประกอบที่ขาดมิได้ในการดำเนินการจัดการศึกษาได้แก่ หลักสูตร ผู้เรียนและผู้สอน

3. องค์ประกอบเสริม เป็นองค์ประกอบที่จะทำให้การดำเนินการศึกษา เป็นไปได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้นมีทั้งที่เป็นวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เช่น อุปกรณ์ อาคารสถานที่ การเงิน ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ กฎระเบียบ

ทางสังคมวิทยาสถาบันศึกษามีบทบาทหน้าที่ต่อสังคมคือ (Horton and Hunt, 1980)

1. เตรียมบุคคลเพื่อรับบทบาทในการประกอบอาชีพ
2. รักษาวัฒนธรรมโดยถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง
3. สร้างเสริมความสามารถของบุคคลให้มีส่วนร่วมในการปกครองแบบประชาธิปไตย
4. สร้างคุณภาพชีวิตโดยเสริมความรู้ทางวิชาการและศิลปะ
5. สร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยการแนะนำส่วนตัว จิตวิทยา แพศศึกษา ชีวิตภายในครอบครัว ยาเสพติด

6. ปรับปรุงสุขภาพของเยาวชนโดยการสอนพลศึกษา และอนามัย
7. สร้างความจงรักภักดีต่อชาติ
8. สร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์

โรงเรียนในฐานะสถาบันการศึกษาจึงมีหน้าที่ต่อสังคมดังที่ได้อธิบายมาแล้ว แต่อย่างไรก็ตามโรงเรียนแต่ละโรงเรียนย่อมมีวัฒนธรรมแตกต่างกันไม่มากนักน้อย ทั้งนี้เพราะองค์ประกอบหลักอันได้แก่ ปรัชญาการศึกษาของแต่ละสถาบันยึดถือ อาจจะต่างกันออกไปมีผลทำให้องค์ประกอบอื่นแตกต่างกันไปด้วย เพราะปรัชญาการศึกษามีบทบาทอันสำคัญในการควบคุมทิศทางของการศึกษา หากผู้บริหารการศึกษาหรือครูมีแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาอย่างไร ผู้บริหารการศึกษาหรือครูก็จะกำหนดวัตถุประสงค์ของการสอนเนื้อหาวิชาที่สอน และวิธีการสอนไปตามแนวทางที่ตนยึดถือ หรือตามที่ตนเห็นดีเห็นงาม (ภิญโญ สาธร, 2526)

ข. งานบริหารการศึกษา

รามเซเยอร์ และคณะ (Ramsayer et al., 1966) ได้ทำการวิจัยงานบริหารภายในโรงเรียน และสรุปได้เป็น 7 ประเภท ได้แก่

1. งานพัฒนาการสอนและหลักสูตร
2. งานธุรการ การเงินและบริการ
3. งานภาวะผู้นำของชุมชน
4. งานบุคคลากร
5. งานอาคารสถานที่และเครื่องอำนวยความสะดวก
6. งานบริการพาหนะรับ-ส่ง
7. งานจัดระบบบริหารโรงเรียน

ฟิสค์ (Fisk, 1961) ได้สรุปงานบริหารการศึกษาไว้ 4 ประเภท ได้แก่

1. ภาวะความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับชุมชน

2. การปรับปรุงและส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา
3. การบริหารงานบุคคล อันได้แก่ การบรรจุ พัฒนาและปรับปรุงและ
การให้พินจากงาน
4. การจัดหาและชำระรักษาการเงินและเครื่องอำนวยความสะดวก
กิติมา ปรีดีพิติก (2529) กล่าวว่า งานบริหารการศึกษาแบ่งออกเป็น
6 ประเภท คือ

1. การบริหารงานวิชาการ
2. การบริหารงานธุรการ และการเงิน
3. การบริหารงานบุคคล
4. การบริหารอาคารสถานที่
5. การบริหารกิจการนักเรียน
6. การสร้างความสัมพันธ์ชุมชน

อุทัย บุญประเสริฐ และ ชโลมใจ กิงคารวัฒน์ (2528) ได้กล่าว
ไว้ว่างานบริหารการศึกษามีด้วยกัน 6 ประการคือ

1. งานวิชาการ
2. งานกิจการนักเรียน
3. งานบุคคลากร
4. งานด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในการ
บริการการศึกษา

5. งานบริหารทั่วไป ธุรการ การเงินและพัสดุ
6. งานด้านความสัมพันธ์ชุมชน

กล่าวโดยสรุปแล้ว งานบริหารการศึกษามีด้วยกัน 6 ประการคือ

1. การบริหารงานวิชาการ

2. การบริหารงานธุรการ และการเงิน
3. งานบริหารงานบุคคล
4. การบริหารอาคารสถานที่
5. การบริหารกิจการนักเรียน
6. การสร้างความสัมพันธ์ชุมชน

หากนำงานบริหารการศึกษาไปเทียบเคียงอาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมของโรงเรียน ประกอบด้วย

องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การบริหารงานวิชาการซึ่งรวมถึงการแสวงหาเขียนปรัชญา และวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้ชัดเจน (นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์, 2525)

องค์ประกอบรอง ได้แก่ งานบริหารวิชาการ คือ เรื่องของหลักสูตร คั้งที่ อุทัย บุญประเสริฐ และ ชโลมใจ ภิงคารวัฒน์ (2528) กล่าวว่า งานวิชาการ ได้แก่ งานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ งานบริหารบุคคล ได้แก่ การแสวงหาบุคคล ทำนุบำรุงและรักษาบุคคล การพัฒนาบุคคลและการให้บุคคลพ้นจากงาน (ภิญโญ สาธร, 2526) และงานบริหารกิจการนักเรียน ซึ่งได้แก่ การสำรวจนักเรียน หรือที่เรียกกว่า ทำสำมะโนนักเรียน การรับนักเรียน การลงทะเบียนเรียน การแบ่งกลุ่มชั้น การรายงานเกี่ยวกับนักเรียน การรักษาระเบียบวินัยนักเรียน กิจกรรมนักเรียน และบริการต่าง ๆ

องค์ประกอบเสริม ได้แก่ งานบริหารธุรการ การเงิน พัสดุ ซึ่งเกี่ยวข้องกับงานค้ำประกันงาน งานสารบรรณและระบบสำนักงาน งานทะเบียน และรายงานงานยานพาหนะ งานรักษาความปลอดภัยของอาคารสถานที่และทรัพย์สินของโรงเรียน งานประชาสัมพันธ์เผยแพร่ งานแผนพัฒนา งานงบประมาณ งานพัสดุ งานการเงินและบัญชี (อุทัย บุญประเสริฐ และ ชโลมใจ ภิงคารวัฒน์, 2528)

งานอาคารสถานที่ อันได้แก่ การจัดให้มีอาคารสถานที่ตลอดจนพื้นที่ประเภทต่าง ๆ ให้เพียงพอแก่ความต้องการในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาหรือการเรียนการสอน และการจัดการดูแลการใช้ประโยชน์ การซ่อมแซมรักษา การใช้ประโยชน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การจัดบริเวณ เรื่องความงามและความร่มรื่นภายในบริเวณโรงเรียน การจัดแสง สี เสียง การควบคุมอุณหภูมิการกำหนดขนาดห้องเรียนและพื้นที่ ตลอดจนระบบความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมค่านอนามัย (อุทัย บัญประเสริฐ และ ชโลมใจ ภิงคารวัฒน์, 2528)

ระบบชนชั้นในสังคม

การจัดระดับชั้นทางสังคมเป็นหัวข้อหนึ่งที่นักสังคมวิทยาให้ความสนใจศึกษาค้นคว้ากันมาแล้ว ทั้งนี้เพราะความรู้เกี่ยวกับการจัดระบบชั้นทางสังคมแต่ละระบบช่วยให้นักสังคมศึกษาเข้าใจถึงลักษณะความสัมพันธ์ของมนุษย์ในแต่ละสังคมได้เป็นอย่างดี (บุญสนอง บุญโยทยาน อ้างถึงใน สุพิศรา สุภาพ, 2528)

อุทัย หิรัญโต (2519) ได้ให้ความหมายของการแบ่งชนชั้นของบุคคลในสังคมไว้ว่า หมายถึง การที่บุคคลในสังคมได้ถูกจัดแบ่งออกเป็นชั้น ๆ โดย มีระบบของอันดับชี้ให้เห็นว่า คนที่อยู่ในตำแหน่งหรือฐานะนั้น ๆ มีเกียรติ หรือได้รับการยกย่องอยู่ในอันดับที่สูงกว่า เท่ากัน หรือต่ำกว่าบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่อยู่ในฐานะอื่น ๆ ในสังคมเดียวกัน ชั้นของบุคคลแสดงให้เห็นความแตกต่างของบุคคล หรือของกลุ่มบุคคลที่อยู่ในสังคม บุคคลที่มีฐานะทางสังคมคนละชั้น จะมีความไม่เท่าเทียมกันในสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบ อำนาจ อิทธิพล แบบแผนของชีวิตสังคม ตลอดจนความ สะดวกสบาย และความมีหน้ามีตาแตกต่างกัน ผู้วิจัยจะนำเสนอลักษณะระบบการแบ่งชนชั้นในสังคมทั่วไป และระบบการแบ่งชนชั้นในสังคมไทย คือ

ก. ระบบการแบ่งชนชั้น แบ่งออกเป็น 3 ระบบ (สุพิศรา สุภาพ, 2528)

คือ

1. ระบบวรรณะ (Caste System) เกิดอยู่ในสังคมที่เป็นสังคมปิด (Closed system) บุคคลที่ถูกสังคมกำหนดว่าอยู่ในกลุ่มใด บุคคลนั้นจำต้องอยู่ใน

กลุ่มใด บุคคลนั้นจำต้องอยู่ในสังคมระดับนั้นตลอดไป ไม่มีโอกาสเลื่อนฐานะทางสังคม (Social mobility) ไปได้เลย ระบบวรรณะเห็นได้ชัดในประเทศอินเดียสมัยก่อน

2. ระบบศักดินา (Estate System) คือ ชั้นชั้นที่เกิดจากรูปแบบของการถือครองที่ดิน เช่น ในยุโรปโบราณ ระบบศักดินานี้สามารถมีการยกระดับให้สูงขึ้นได้บ้างในกรณีที่มีกษัตริย์หรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งและตกทอดสืบตระกูลถึงลูกหลานได้

3. ระบบชั้น (Class System) มีระบบการแบ่งชนชั้นของสังคมปัจจุบันซึ่งมีทฤษฎีของนักสังคมวิทยาชาวตะวันตกที่ได้ทำการศึกษาเรื่องชนชั้นไว้หลายทฤษฎี

3.1 ทฤษฎีของ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) คือ ทฤษฎีที่กำหนดทางเศรษฐกิจ (Economic Determinism) แบ่งคนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจและทรัพย์สิน ได้แก่ พวกนายทุน (Bourgeoisie) กับพวกคนทำงานเพื่อส่วนรวมตามความสามารถแต่บริโภคน้ำที่แต่ละคนมีความต้องการคือพวกชนชั้นกรรมาชีพ (Proletariat)

3.2 ทฤษฎีของ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) คือ ทฤษฎีเรื่องชนชั้น สถานภาพและหมู่คณะ (Class, status and party) เวเบอร์ ได้วิเคราะห์ทฤษฎีของมาร์กซ์ และนำมาประยุกต์ ทฤษฎีของเวเบอร์ กล่าวว่า อำนาจทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมีอำนาจในการกำหนดชั้นบุคคลที่มีมาตรฐานเดียวกันจะอยู่ในชนชั้นเดียวกันโดยที่ชุมชนจะเป็นคนตัดสินส่วนมากดูจากระดับการศึกษา เครือญาติ อาชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจ

3.3 ทฤษฎีของ ลอยด์ วอร์เนอร์ (Lloyd Warner) คือ ทฤษฎีสถานภาพที่มีชื่อเสียง (Status Reputation) วอร์เนอร์ ย้ำเรื่องสถานภาพมากกว่าชั้นทางเศรษฐกิจ สถานภาพของบุคคลขึ้นอยู่กับว่ามีชื่อเสียงในสังคม และการที่บุคคลอื่นมองบุคคลนั้น

3.4 ทฤษฎีของ ทัลคอต พาร์สันส์ (Talcott Parsons) คือ ทฤษฎีหน้าที่ (Functional Theory) กล่าวว่า สังคมจะกำหนดกฎเกณฑ์ สิทธิ และ

หน้าที่ของบุคคลต่าง ๆ และสังคมส่วนรวมแต่ละส่วนมีความสำคัญต่อกัน หากเปลี่ยนแปลง จะกระทบต่อส่วนอื่น

ข. ระบบการแบ่งชนชั้นในสังคมไทย

ในสังคมไทยการแบ่งชนชั้นในสังคมยังมีอิทธิพลของระบบชนชั้นในสมัย ศักดินา หรือสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ผสมกับระบบชนชั้นของสังคมปัจจุบัน ไพฑูรย์ เครือแก้ว (อ้างถึงใน อุทัย หิรัญโท, 2519) ให้ข้อสังเกตว่า เกียรติหรือฐานะใน สังคมไทยมักจะเป็นผลรวมจากปัจจัยหลาย ๆ อย่าง เช่น การศึกษาสูง ก็มักจะมีอาชีพ ที่มีเกียรติ ประกอบอาชีพที่มีรายได้มาก และนำไปสู่ตำแหน่งที่มีอำนาจทางการเมือง เมื่อมีอำนาจทางการเมือง ก็มักจะเป็นคนร่ำรวย และได้แบ่งชนชั้นในสังคมไทยไว้ 8 ชั้น (บรรพต วีระสัย, 2522)

1. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ หรือพระราชมารดาชั้นสูง

2. คณะรัฐมนตรี รัฐบุรุษที่มีชื่อ คณะองคมนตรี

3. ข้าราชการชั้นนำ ตั้งแต่อธิบดีถึงปลัดกระทรวง

4. ปัญญาชนชั้นนำ ข้าราชการชั้นพิเศษ อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ นักหนังสือพิมพ์ ผู้มีชื่อเสียงบางท่าน

5. ข้าราชการทั่ว ๆ ไป พ่อค้าประชาชน ปัญญาชนในระดับกลาง

6. ข้าราชการระดับต่ำ เช่น ข้าราชการชั้นจัตวา

7. เสมียน พนักงานชั้นต่ำ กรรมกรผู้มีฝีมือ และพนักงานตามห้างร้าน
ต่าง ๆ

8. กรรมกรที่ไม่มีฝีมือ (unskilled labor)

อุทัย หิรัญโท (2522) กล่าวว่า ปัจจัยการแบ่งชั้นของสังคมไทย ปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นผลมาจากระบบชนชั้นในสมัยศักดินาหรือราชาธิปไตยผสมกับระบบชนชั้น

ในปัจจุบัน ปัจจัยการแบ่งชนชั้นของสังคมไทยถือเอาเกียรติ (prestige) หรือฐานะทางสังคมเป็นเกณฑ์มองสังคมไทยเป็นรูป 3 เหลี่ยมมีชนชั้นดังนี้

1. พระมหากษัตริย์ พระราชินี เชื้อพระวงศ์ชั้นสูง
 2. นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี
 3. ข้าราชการชั้นสูงสุด เช่น ปลัดกระทรวง อธิบดี อธิการบดี
 4. ปัญญาชนชั้นนำในแขนงต่าง ๆ เช่น ข้าราชการระดับที่ 7 ขึ้นไป
- นักธุรกิจชั้นนำ นักประพันธ์ที่มีชื่อเสียง
5. ข้าราชการระดับที่ 6 ลงมา พ่อค้าประชาชนชั้นกลาง ทนายความ แพทย์
 6. ข้าราชการระดับ ที่ 3-5 นักธุรกิจผู้มีอันจะกิน
 7. ข้าราชการระดับ ที่ 1-4 กรรมกร ช่างฝีมือ
 8. กรรมกรไร้ฝีมือ ชาวไร่ ชาวนาที่ยากจน
- ส่วน นิพนธ์ คันธเสวี (อ้างถึงใน ประทีป สยามชัย, 2626)

ได้จัดฐานะสังคมของคนไทยไว้ดังนี้

1. ชั้นสูงสุด (supreme) มี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ อยู่ยอกบนสูงสุด รองลงมามีเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง
2. ชั้นสูง (elite) ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี บุคคลชั้นรัฐมนตรี องคมนตรีและรัฐมนตรี
3. ชั้นค่อนข้างสูง (upper) ประกอบด้วยชั้นปลัดกระทรวง นายพล อธิบดี อธิการบดีมหาวิทยาลัย ผู้นำทางด้านการค้าและเศรษฐกิจ
4. ชั้นกลางสูง (upper-middle) ประกอบด้วยปัญญาชนชั้นนำ ข้าราชการชั้นพิเศษ ผู้อำนวยการกองหรือสำนักงาน อาจารย์ชั้นผู้ใหญ่ของสถาบันชั้นมหาวิทยาลัย ครูอาจารย์อื่นที่มีคุณวุฒิสสูงและมีชื่อเสียง นักธุรกิจชั้นนำ บรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ นักเขียนผู้มีชื่อ นักวิชาการ นายแพทย์ชั้นนำ

5. ชั้นกลางธรรมดา (middle) ประกอบด้วยข้าราชการ
ชั้นเอกและชั้นโท พ่อค้า ปัญญาชน ชั้นรอง ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรีและโท
ภายในประเทศ หรือจากต่างประเทศ ทนายความ นายแพทย์ นักธุรกิจชั้นรอง
ครูอาจารย์ทั่วไป

6. ชั้นกลางค่อนข้างต่ำ (Lower-middle) ประกอบด้วย
ข้าราชการชั้นตรี นักธุรกิจ บุคคลที่พอมือพอกิน การศึกษาไม่สูงนักราว ม.8 หรือ
ม.ศ. 5 หรืออย่างมากก็อาชีวศึกษา ชั้นสูงหรืออเนกปริญญา ข่างกลหรือช่างเครื่องยนต์

7. ชั้นต่ำปานกลาง (upper-lower) ได้แก่ เสมียนพนักงาน
อันดับต่ำในวงราชการ องค์การ อุตสาหกรรม ลูกจ้างชั้นสูง ช่างฝีมือ ช่างไม้
ช่างเหล็ก ช่างปูน ช่างทาสี

8. ชั้นต่ำ (lower-lower) ได้แก่ กรรมกรท่าเข้ากินค่า ผู้ไม่มี
ฝีมือ (unskilled labor) ที่ใช้แต่กำลังกาย ชาวนาที่ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์บางอย่าง
ในปริมาณน้อยพอกินพอใช้ในครอบครัว แม้ค้าหามเร่หรือแผงลอย

ส่วน สุทธิตรา สุภาพ (2528) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดระดับชั้นชนของ
สังคมไทยมีปัจจัยต่าง ๆ มาเกี่ยวข้องคือ

1. วงศ์ตระกูล เป็นสิ่งที่ได้มาโดยกำเนิด เช่น เป็นพระบรมวงศานุวงศ์
หรือเป็นสิ่งที่ได้มาโดยความสามารถ เช่น ชุน หลวง พระยา (กษัตริย์)

2. ตำแหน่งทางการเมือง ผู้ที่มีตำแหน่งทางการเมืองสูง จะมีอำนาจ
และได้การยกย่อง

3. ตำแหน่งราชการ เป็นข้าราชการผู้ใหญ่ที่มีเหรียญตรา เช่น ปลัด
กระทรวง ผู้ว่าราชการจังหวัด นายพล

4. อำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง รวมทั้งของรัฐและเอกชน เช่น
พ่อค้า คหบดี นักหนังสือพิมพ์ หัวหน้ากรรมการ

5. ความมั่งคั่ง ผู้มีทรัพย์สินเงินทองมาก มักจะได้รับการยกย่อง
ความมั่งคั่งเป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จและเกียรติในสังคม

6. ระดับการศึกษา ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงมักจะได้รับยกย่อง ยิ่งศึกษาสูงเท่าใดจะได้รับการยกย่องมากเท่านั้น แม้แต่การทำงาน คนมีการศึกษาสูงย่อมได้ตำแหน่งงานดีกว่าการศึกษาต่ำ

7. อาชีพ ปกติคนที่มีอาชีพเป็นที่ยกย่องจะได้รับสถานภาพสูงในสังคม เช่น นักการเมือง นักการทูต ครู อาจารย์ นักกฎหมาย แพทย์ ทหาร ตำรวจ ฯลฯ ผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงานจะอยู่ในระดับที่ต่ำกว่า เช่น ช่างฟิต ช่างทาสี กรรมกร แยกทาม เป็นต้น

จากแนวความคิดเรื่องการแบ่งชนชั้นในสังคมไทยของนักสังคมวิทยา ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวความคิดเรื่องชนชั้นในสังคมไทยโดยใช้ปัจจัย คือ ประเภทอาชีพ ลักษณะการจ้างงาน ขนาดของธุรกิจ ยศ ตำแหน่ง ระดับ และการศึกษา มาพิจารณา คือ

1. ชนชั้นล่าง ได้แก่

1.1 กรรมกร

1.2 ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวนที่ไม่มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง

1.3 ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวนที่มีที่ดินทำกินต่ำกว่า 10 ไร่

1.4 พ่อค้าแม่ค้าขายเร่ แผงลอย

1.5 ข้าราชการระดับ 1-2 หรือเทียบเท่า

1.6 เสมียนพนักงานที่มีการศึกษาคต่ำกว่าระดับปริญญาตรี

1.7 ลูกจ้างที่มีการศึกษาคต่ำกว่าระดับปริญญาตรี

1.8 ช่างที่มีการศึกษาคต่ำกว่าระดับปริญญาตรี

2. ชนชั้นกลาง ได้แก่

2.1 ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวนที่มีที่ดินทำกิน 10-40 ไร่

2.2 ข้าราชการ ระดับ 3-6 หรือเทียบเท่า

- 2.3 ลูกจ้างที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี
- 2.4 ลูกจ้างที่มีการศึกษาระดับปริญญาโทหรือที่มีตำแหน่งทางด้านการบริหารระดับกลางของหน่วยงาน
- 2.5 นักวิชาการ และผู้ที่ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี
- 2.6 นักวิชาการ และผู้ที่ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพที่มีการศึกษาระดับปริญญาโท
- 2.7 ผู้ที่เป็นเจ้าของธุรกิจขนาดกลางที่มีลูกจ้าง
3. ชั้นสูง
- 3.1 ข้าราชการระดับ 7 ขึ้นไป หรือเทียบเท่า
- 3.2 ข้าราชการที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอก
- 3.3 ลูกจ้างที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอกหรือมีตำแหน่งบริหารระดับสูงของหน่วยงาน
- 3.4 นักวิชาการและผู้ที่ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอก
- 3.5 ผู้ที่มีตำแหน่งทางการเมือง
- 3.6 ผู้นำทางเศรษฐกิจทางด้านอุตสาหกรรมพาณิชยกรรมหรือบริการ
- 3.7 ผู้ที่มีอาชีพทางเกษตรกรรมที่มีที่ดินมากกว่า 40 ไร่ขึ้นไป

การวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. การวิจัยในต่างประเทศ

ในประเทศสหรัฐอเมริกาโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาแบ่งออกได้เป็นสองประเภทใหญ่ ๆ คือ โรงเรียนของรัฐ (Public School) โรงเรียนที่มีได้เป็นของรัฐ (Nonpublic School) อันอาจแบ่งได้เป็นโรงเรียนเฉพาะกลุ่ม (Parochial School) และโรงเรียนเอกชน (Private or independent School) (Gallup and Flam, 1968)

การวิจัยทางสังคมวิทยา การศึกษาส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกาสนใจศึกษาปัญหาความเสมอภาคในการศึกษาของผู้ปกครองต่างชนชั้นและเชื้อชาติ จากการศึกษา

ผลการวิจัยเกี่ยวกับโอกาสในการได้รับการศึกษาของชนชั้นในสังคมของ เบลล์ และ สตับ์ ในปี ค.ศ. 1968 (Bell and Stub, 1968) และการศึกษาของสตับ์ ในปี ค.ศ. 1975 (Stub, 1975) พบว่าชนชั้นล่าง กลาง และสูง ในสหรัฐอเมริกา มีทัศนคติต่อการศึกษาดังนี้

ชนชั้นล่าง ชาวอเมริกันที่เป็นชนชั้นล่างให้ความนิยมน้อยต่อการศึกษาและ กิจกรรมทางวิชาการ เพราะไม่แน่ใจว่าการศึกษจะเป็นปัจจัยที่สามารถทำให้บุตร สามารถเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจสังคมให้ดีขึ้นได้จริงหรือไม่ สถิติการว่างงานของ ผู้จบปริญญาตรี เป็นสิ่งที่ยืนยันความคิดของชนชั้นล่างว่าการศึกษาระดับสูงมิใช่หนทางสู่การ เลื่อนฐานะเสมอไป ฝ่ายผู้บริหารและครูอาจารย์ของโรงเรียนที่มีนักเรียนจาก ครอบครัวชนชั้นล่าง เข้าเรียนอยู่ก็มีความตั้งใจว่าชนชั้นล่างนั้นไม่สามารถจะมีผลการเรียน ดีได้เสียแต่แรก อันเป็นผลทำให้สภาพโอกาสทางการศึกษาของชนชั้นล่างค่อยลงไปอีก

ในหมู่ชนชั้นล่างที่ยึดมั่นในศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีของตนก็ เชื่อว่าโรงเรียนจะปลูกฝังค่านิยมที่ทำให้บุตรมีความคิดอ่านที่แปลกแยกจากครอบครัวจึงมี ทัศนคติที่ไม่ดีต่อการส่งบุตร เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียน

แต่ก็มีบุตรชนชั้นล่างบางส่วนที่ได้รับการศึกษาในระดับสูง และสามารถ เลื่อนฐานะทางสังคมให้สูงขึ้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะแม้ครอบครัวของเด็กจะเป็นครอบครัว ชนชั้นล่างแต่มีกลุ่มอ้างอิง (Reference group) ที่เป็นชนชั้นสูงกว่า ผู้ปกครอง จึงอาจกำหนดค่านิยมของชนชั้นกลางหรือชนชั้นสูงให้แก่บุตร อย่างไรก็ตามบางครั้งการ ศึกษาของบุตรชนชั้นล่างก็มีการเลื่อนฐานะเนื่องจากปัจจัยทางด้านบุคลิกภาพของตนคือ ความปรารถนาส่วนตนที่จะยกระดับตนเองและผลักดันตนเองออกไปจากสภาพความเป็นชน ชั้นล่าง

ชนชั้นกลาง ชนชั้นกลางเป็นชนชั้นที่เห็นประโยชน์และได้รับประโยชน์จาก การศึกษาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ในสังคมอุตสาหกรรมชนชั้นกลางมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับ การใช้ความชำนาญในการผลิต ในอดีตวิชาการที่จำเป็นจะได้รับการถ่ายทอดจากบิดา มารคาสู่บุตรโดยตรง แต่ปัจจุบันโรงเรียนได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการอบรมผู้เยาว์ ให้มีความรู้เพื่อที่จะมีความสามารถในการประกอบอาชีพแทนครอบครัว

ชนชั้นกลางยอมรับความเป็นจริงนี้และสนับสนุนให้บุตรได้รับการศึกษาที่ดีที่สุดเพื่อที่จะก้าวหน้าในอาชีพ แทนการไต่เต้าจากตำแหน่งเล็ก ๆ ไปสู่ระดับสูงตามแบบเดิม ชนชั้นกลางยินดีและสามารถเลี้ยงดูบุตรเป็นเวลานานถึง 14-16 ปี ในระหว่างศึกษาเล่าเรียน และจะคอยสอดส่องดูแลให้บุตรมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนอยู่ในระดับสูงเพื่อความแน่นอนใจว่าจะได้เข้าศึกษาในระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยเป็นอย่างน้อย

การที่ชนชั้นกลางเน้นความสำคัญของการศึกษามาก เพราะตระหนักว่า ในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน การที่จะหารอดตกทอดเป็นทรัพย์สินให้บุตรมีทรัพย์สินสมบัติพอที่จะรักษาสถานภาพชนชั้นกลางทำได้ยากยิ่ง การศึกษาจึงเป็นหนทางเดียวในทัศนะของชนชั้นกลางที่จะทำให้บุตรรักษาสถานภาพชนชั้นกลางเอาไว้ได้โดยใช้ความรู้เป็นเครื่องมือในการรักษาสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม

ชนชั้นสูง ชนชั้นสูงมีทัศนคติที่ต่างจากชนชั้นอื่นในเรื่องการศึกษาเพราะ การศึกษาสำหรับคนชั้นสูงมิได้เป็นไปเพื่อสร้างความสามารถแข่งขันในการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมอีกต่อไป แต่ชนชั้นสูงจะใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการดำรงรักษาระดับชั้นของตน ชนชั้นนี้ไม่แน่ใจว่าจะให้บุตรได้รับการศึกษาสูงเพียงไร เหมือนเช่นชนชั้นกลาง แต่จะสนใจว่าจะให้เข้ารับการศึกษาศึกษาในสถานศึกษาใดมากกว่า โดยถือว่าการศึกษาคือเป็นการเตรียมตัวทางสังคม เริ่มตั้งแต่ในระดับอนุบาลที่มีค่านายหน้าที่เป็นชนชั้นสูง จะเลือกโรงเรียนที่คาดว่าจะสามารถปลูกฝังค่านิยมที่สำหรับชนชั้นของตน โดยส่วนมากมักจะเลือกโรงเรียนเอกชนมากกว่าโรงเรียนของรัฐบาล และโรงเรียนที่ชนชั้นสูงยอมรับไม่ว่าจะเป็นระดับใดมักทำหน้าที่ที่ต่างจากโรงเรียนอื่น ๆ ที่มักจะถ่ายทอดและฝึกฝนค่านิยมสำหรับชนชั้นสูง สำหรับเตรียมบทบาทในอนาคตของเด็ก ซึ่งหน้าที่เช่นนี้มักไม่พบในโรงเรียนชนชั้นกลางและชนชั้นกลาง

ในระดับการศึกษาคู่มือศึกษาแมคนในช่วงชั้นสูงจะเรียนเพื่อประกอบอาชีพ แต่การเลือกเรียนวิชาชีพเหล่านั้นจะทำอย่างพิถีพิถันอย่างยิ่ง และมักจะเป็นวิชาชีพชั้นสูง เช่น กฎหมาย หรือแพทย์ ชนชั้นสูงมักจะเลือกเรียนศิลปศาสตร์ในมหาวิทยาลัย และจะเลือกเรียนแต่ในมหาวิทยาลัยชั้นนำที่มีชื่อว่าเหมาะกับชนชั้นสูงเท่านั้น เพื่อที่จะได้คบหาสมาคมกับชนชั้นเดียวกัน

สำหรับชนชั้นสูง การศึกษาคือการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่บุตร การศึกษามีเพื่อถ่ายทอดค่านิยมและปทัสถานทางสังคมของชนชั้นที่สั่งสมมาจากความมั่งคั่ง อำนาจและเกียรติยศ การศึกษาสำหรับชนชั้นสูงเป็นสิ่งที่เลือกสรรได้ตามความต้องการ ซึ่งผิดกับชนชั้นที่ต่ำกว่า แม้แต่ชนชั้นกลาง

ในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสก็ปรากฏว่ามีการศึกษาความสัมพันธ์เกี่ยวกับ ชนชั้นและการศึกษา ปอลเลตตีและสตีล (Paoletti and Steele, 1986) ได้ศึกษา การเลื่อนชั้นทางสังคมของบุตรผู้ประกอบอาชีพต่างกันไว้ว่า บุตรผู้ประกอบอาชีพที่ใช้ วิชาชีพชั้นสูง เช่น แพทย์ วิศวกร ทนายความ สถาปนิก มักจะมีอาชีพเกี่ยวกับบิดา บุตรของแพทย์ร้อยละ 30 จะมีอาชีพแพทย์เช่นเดียวกับบิดา บุตรของที่ปรึกษาทาง กฎหมายร้อยละ 20 มีอาชีพเช่นเดียวกับบิดา บุตรของอาจารย์มหาวิทยาลัยสามในสี่ มีโอกาสในการเลื่อนระดับทางสังคมสูงขึ้น บุตรครูอาจารย์สามในสี่มีโอกาที่จะรักษา สภาพชนชั้นเดียวกับบิดามารดาได้ บุตรพ่อค้ารายย่อยและช่างฝีมือไม่มีโอกาสที่จะเลื่อน ชั้นทางสังคมมากนักขณะที่พ่อค้า นักธุรกิจรายใหญ่มอบกิจการที่มีมูลค่ามากไว้เป็นมรดกแก่ บุตรทำให้รักษาสถานภาพทางสังคมไว้ได้ บุตรของกรรมกรก็จะคงสภาพเป็นกรรมกร ยกเว้นผู้ที่หาความรู้เพิ่มเติมทางเทคนิคได้ บุตรเกษตรกรมากกว่าครึ่ง เข้าทำงานใน โรงงานยกเว้นผู้ที่ได้มรดกที่ดินทำกิน บุตรของลูกจ้างมีโอกาستها ๆ กันที่จะเลื่อนฐานะ ทางสังคมสูงขึ้นหรือลดลง

ในประเทศอังกฤษได้มีผู้สนใจศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นของคน ในสังคมและระบบโรงเรียนอย่างแพร่หลาย ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่มีความ ก้าวหน้าทางการศึกษามานาน มีระบบบริหารการศึกษาที่ซับซ้อนอันเนื่องมาจากวิวัฒนาการ ในแต่ละยุคสมัย และมีผู้สนใจศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างระบบโรงเรียนและระบบ ชนชั้นอยู่มาก

ศาสตราจารย์ ปีเตอร์ มัสเกรฟ (P.W. Musgrave) อาจารย์ทาง สังคมวิทยาการศึกษาที่ Monash University ได้ศึกษาผลงานการวิจัยระบบการ ศึกษาในประเทศอังกฤษ มัสเกรฟ (1983) กล่าวถึง สภาพโครงสร้างและวัฒนธรรม ของโรงเรียนอังกฤษระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาซึ่งทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง ระบบโรงเรียนกับระบบชนชั้นในสังคมดังนี้

1. โรงเรียนประถมศึกษา มีอยู่ด้วยกัน 3 แบบดังนี้

1.1 โรงเรียนแบบดั้งเดิม (Traditional school) โรงเรียนแบบนี้มีกำเนิดจากโรงเรียนเบื้องต้นที่มักจะเป็นโรงเรียนสำหรับชนชั้นกลาง แต่ปัจจุบันสภาพทั่วไปกลับมีอาคารใหม่ อุปกรณ์การสอนทันสมัยพร้อมมูล แต่สิ่งที่ทำให้แตกต่างจากโรงเรียนอื่น คือ วิธีการสอนที่เน้นความสำเร็จในวิชาการ เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถเข้าโรงเรียนแกรมมาสกูลได้ มีการแบ่งกลุ่มนักเรียนตามความสามารถ ใช้วิธีการเสริมแรงทางลบเพื่อให้นักเรียนที่เรียนไม่ดีเรียนดีขึ้น นักเรียนที่เป็นผู้นำคือผู้มีความสามารถด้านการเรียน

1.2 โรงเรียนแบบพิพัฒนาิยม (Progressive) จัดการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีของ Froebel และ Montessori ให้นักเรียนได้เรียนตามความสนใจของตนเอง ใช้หลักสูตรกว้างขวางโดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและในชุมชน มาฝึกให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสเป็นผู้นำกลุ่ม

1.3 โรงเรียนเตรียม (Preparatory) ตั้งแต่ต้นคริสต์ทศวรรษที่ 19 เป็นต้นมา มีโรงเรียนแบบพิเศษตั้งขึ้นเพื่อสนองความต้องการให้บุตรสามารถสอบเข้าโรงเรียนเอกชนที่มีชื่อเสียงได้ โรงเรียนเตรียมนี้จะเน้นการเรียนวิชาที่ใช้สอบเข้าโรงเรียนนั้น ๆ เช่น ภาษาละติน เลขคณิต วิทยาศาสตร์ และที่ต่างจาก 2 แบบแรก ก็คือ สนับสนุนให้นักเรียนเล่นกีฬาซึ่งเป็นที่นิยมในโรงเรียนเอกชนระดับมัธยม เป็นโรงเรียนประจำ นักเรียนมักจะมาจากบุตรชนชั้นกลางที่มีค่านิยมคล้ายกัน นักเรียนที่มาจากครอบครัวชั้นสูงมักจะได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้านักเรียน

2. โรงเรียนมัธยมศึกษา มีอยู่ด้วยกัน 4 แบบ ดังนี้

2.1 โรงเรียนเอกชน

โรงเรียนแบบนี้เป็นทางเลือกในการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของชนชั้นกลางค่อนข้างสูงและชนชั้นสูง ครูอาจารย์แม้จะมาจากชนชั้นที่ต่ำกว่าผู้ปกครอง แต่จะแสดงตนและได้รับการยอมรับว่ามีความสามารถสอนจรรยาบรรณของชนชั้นสูง ส่วนมากจะเป็นโรงเรียนประจำซึ่งจะทำให้มีเวลาอบรมนักเรียนได้อย่างเต็มที่ ในโรงเรียนจะมีการแบ่งระดับ

การปกครองไว้เป็นชั้น ๆ เป็นหมู่พวก นักเรียนบางคนอาจได้รับเลือกเป็นหัวหน้าห้องนอน และเป็นหัวหน้านักเรียน (prefect) ทั้งนี้ก็ถือเป็นการเตรียมนักเรียนเพื่อเข้าสู่การเป็นผู้นำในอาชีพในอนาคต ผู้บริหารโรงเรียนจะสนับสนุนส่งเสริมความสามารถทางการศึกษา เพราะเชื่อว่าจะสร้างคุณสมบัติที่พึงปรารถนาของชนชั้นสูงได้ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันโรงเรียนเอกชนพยายามเน้นวิชาการมากขึ้นเพื่อให้นักเรียนสามารถสอบแข่งขันเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงได้ แต่ระเบียบทั่วไปคงเหมือนเดิม

2.2 โรงเรียนแกรมมาสกูล (The Grammar School) เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 20 โดยเลียนแบบโรงเรียนเอกชนในศตวรรษที่ 19 ซึ่งได้รับความนิยมนสูง โรงเรียนพยายามเน้นการสร้างเสริมบุคลิกภาพ คาดหวังที่จะทำการสร้างภาวะผู้นำให้แก่เด็กนักเรียนและเน้นการเรียนการสอนที่จะทำให้เด็กนักเรียนสามารถเรียนต่อชั้นสูงได้ แต่โรงเรียนแบบนี้ไม่ได้รับนักเรียนให้อยู่ประจำในโรงเรียน ทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จในการเสริมสร้างคุณลักษณะได้เหมือนโรงเรียนเอกชน แม้นักเรียนมักจะมาจากครอบครัวชนชั้นกลางเป็นส่วนมากก็ตาม และนักเรียนที่มาจากชนชั้นล่างมักจะเลิกเรียนกลางคัน

2.3 โรงเรียนมัธยมแบบสมัยใหม่ (The Secondary Modern School) โรงเรียนแบบนี้มีต้นกำเนิดจากโรงเรียนเบื้องต้น (Elementary School) ของเด็กโตในอดีต เคยมีการบริหารให้เป็นโรงเรียนที่สอนหลักสูตร แนวปรัชญา พิพัฒนาิยม (Progressivism) ทำการสอนแนวเดียวกันกับโรงเรียนประถมศึกษาแบบ พิพัฒนานิยม แต่ผู้ปกครองต่อต้านจนต้องปรับให้มีการสอนเลียนแบบแกรมมาสกูลผู้ปกครองที่เป็นชนชั้นล่างจึงให้การยอมรับและสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนปัจจุบันมีระบบ หัวหน้านักเรียน มีกฎเกณฑ์เลียนแบบโรงเรียนของชนชั้นสูง นักเรียนในโรงเรียนแบบนี้ จะไม่มีเอกลักษณ์ของตนเอง แต่จะแบ่งกันออกเป็นกลุ่ม คือ กลุ่มที่ยอมรับกฎเกณฑ์ของโรงเรียนและกลุ่มที่ต่อต้าน ลักษณะโดยส่วนรวมของโรงเรียนขึ้นอยู่กับสภาพชุมชนที่ล้อมรอบโรงเรียนว่ามีลักษณะเช่นไร

2.4 โรงเรียนมัธยมแบบผสม (The Comprehensive School) โรงเรียนมัธยมแบบผสมของอังกฤษเกิดจากความไม่พอใจของคนอังกฤษเกี่ยวกับความไม่

เสมอภาคทางการศึกษา อันสืบเนื่องมาจากการที่โรงเรียนเอกชนรับแต่ชนชั้นที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจเพียงพอที่จะจ่ายค่าเล่าเรียนแพง ๆ ได้ ส่วนโรงเรียนแถมมาสถุลก็รับแต่คนที่มีความสามารถพอที่จะสอบเข้าได้ ทำให้ชนชั้นต่ำขาดโอกาสในการเข้าศึกษา รัฐบาลอังกฤษจึงจัดตั้งโรงเรียนมัธยมแบบผสมเพื่อชดเชยปัญหา โดยเปิดรับนักเรียนตามภูมิลำเนา คาดว่าจะทำให้การแบ่งชนชั้นลดลง เนื่องจากจะมีบุตรชนชั้นต่าง ๆ เข้าเรียนโรงเรียนเดียวกันตามภูมิลำเนา และทำให้บุตรชนชั้นต่ำที่มีการศึกษาในเกณฑ์ที่เรียนต่อมากขึ้น อย่างไรก็ตามการศึกษาวิจัยการดำเนินงานพบว่านักเรียนในโรงเรียนมัธยมแบบผสมกลับมีแนวโน้มที่จะคบหาแต่คนที่มาจากครอบครัวชนชั้นเดียวกัน ผลการวิจัยนี้สัมพันธ์กับแนวการจัดกลุ่มนักเรียนในโรงเรียนเป็นกลุ่มเก่งกลุ่มอ่อน ซึ่งจะสัมพันธ์กับชนชั้นสูงที่มักจะมีผลการเรียนดี และชนชั้นล่างที่มักจะมีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำโดยตรง ส่วนหัวหน้านักเรียนมักจะได้รับเลือกจากบุตรชนชั้นกลาง

ข. การวิจัยในประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษายผลงานการวิจัยหลายชิ้นที่สนับสนุนแนวความคิดที่ว่า ผู้ปกครองที่ต่างชนชั้นกันจะมีความต้องการที่ต่างกันเกี่ยวกับสถานศึกษาของบุตร เช่น ประยูร ศรีประสาธน์ และคณะ (2531) วิจัยผลกระทบของการศึกษาเอกชนที่มีต่อสังคมไทยในเรื่อง

1. การให้บริการที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษที่สนองความต้องการ เป็นการเฉพาะของผู้ปกครอง
2. การผลิตศิษย์เก่าออกไปเป็นผู้นำและทำประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม
3. การเป็นทางเลือกทางการศึกษาของบุคคลที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับที่
4. การเป็นคู่แข่งของโรงเรียนรัฐบาล

ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนที่จะศึกษาไว้ว่าจะต้องเป็นโรงเรียนที่ตั้งมานาน มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในสังคม

ผลิตศิษย์เก่าที่ออกไปเป็นผู้นำในการบริหารในทุกสาขาอาชีพ เป็นโรงเรียนที่ประชาชนเลือกส่งบุตรหลานเรียนเป็นอันดับแรก จัดการศึกษาระดับประถมและมัธยมศึกษา เก็บค่าเล่าเรียนสูงสุดตามที่รัฐกำหนดโดยไม่รับเงินอุดหนุนจากรัฐ และมีสภาพแวดล้อมที่ดี คณะผู้วิจัยคัดเลือกโรงเรียนเพื่อทำการวิจัย 4 โรงเรียนคือ มาร์แตเคอ์วิทยาลัย โรงเรียนราชนิ (บน) โรงเรียนอัสสัมชัญ และโรงเรียนอานวยศิลป์

ผลการวิจัยในประเด็นการให้บริการที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษของความต้องการเฉพาะของผู้ปกครอง ปรากฏว่าการที่ผู้ปกครองส่งเด็กในการปกครองเข้าศึกษาในโรงเรียนทั้ง 4 แห่ง เพราะมีวัตถุประสงค์พิเศษในด้านชื่อเสียงของโรงเรียน การคมนาคมสะดวก เพื่อประโยชน์ในการศึกษาต่อ มีครูที่เอาใจใส่ดูแลนักเรียน มีสภาพแวดล้อมดี ผู้ปกครองคาดหวังว่าบุตรหลานจะได้รับการฝึกอบรมทางด้านคุณธรรม จริยมารยาท การฝึกทักษะทางภาษา การเรียนการสอนคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์

ประเด็นการผลิตศิษย์เก่าออกไปเป็นผู้นำในสังคม พบว่าโรงเรียนเอกชนทั้ง 4 แห่ง ได้กำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะของโรงเรียนว่าจะผลิตผู้นำให้แก่สังคม จากการสอบถามศิษย์เก่า ศิษย์เก่ายอมรับว่าการที่ตนมีตำแหน่งผู้นำทางสังคมได้นั้นเพราะการฝึกฝนที่ได้รับจากโรงเรียน โดยเฉพาะกิจกรรมเสริมภาวะผู้นำและการทำงานร่วมกัน

ประเด็นการเป็นทางเลือกในการศึกษาของบุคคลที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับดี พบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี โดยมีกลุ่มผู้ที่มีรายได้สูงกว่า 20,000 บาทต่อเดือน เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด มีระดับความรู้ปริญญาตรีมากที่สุด กล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่มีระดับเศรษฐกิจสังคมและการศึกษาอยู่ในระดับเหนือกว่าประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถที่จะเลือกสถานศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการของตน ความต้องการของผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนทั้ง 4 แห่ง คือ การฝึกฝนอบรมทางด้านคุณธรรม จริยธรรม จรรยา มารยาท รองลงมาคือทักษะทางภาษาเพื่อการเรียนต่อ และจากการสอบถามว่าหากมีโรงเรียนรัฐบาลที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ผู้ปกครองจะส่งบุตรหลานเข้าเรียนหรือไม่ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ตอบว่าจะส่งเข้าโรงเรียนรัฐบาลเพราะเห็นว่ามีความมาตรฐานทางวิชาการและโอกาสในการเรียนต่อระดับสูงมากกว่าโรงเรียนเอกชน แต่ขณะ

เดียวกันก็มีผู้ปกครองหนึ่งในสามที่จะไม่ส่งบุตร เข้ารับการศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลมีเหตุผลว่าโรงเรียนเอกชนมีครูที่เอาใจใส่ในการสอนมากกว่า

ประเด็นการเป็นคู่แข่งชั้นกับโรงเรียนรัฐบาล พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนให้ความเห็นว่าโรงเรียนเอกชนไม่สามารถจะเป็นคู่แข่งชั้นของโรงเรียนรัฐบาลได้ในด้านการเงินเพื่อใช้ในการบริหาร และวุฒิครูแต่สิ่งที่สามารถจะแข่งขันได้คือ ด้านคุณภาพของการศึกษาและลักษณะเฉพาะก็เป็นสิ่งที่ทำให้โรงเรียนเอกชนสามารถเป็นคู่แข่งชั้นของโรงเรียนรัฐบาล เช่น การเน้นทักษะทางภาษาของโรงเรียนมาร์แตร์เดอวิทยาลัย และโรงเรียนอัสสัมชัญ การเน้นอบรมทางด้านกีฬามารยาทของโรงเรียนราชนิ (บน) การเน้นทักษะด้านคณิตศาสตร์ของและวิทยาศาสตร์ของโรงเรียนอำนวยการศิลป์ การที่โรงเรียนเอกชนมีการสอนเสริมมาก ทำให้ให้นักเรียนมีโอกาสในการสอบตัวเลือกเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการเลือกส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนเอกชนแต่มีครู ผู้บริหารและศิษย์เก่าบางคนให้ความเห็นว่าการที่โรงเรียนเอกชนต้องจัดหลักสูตรตามแบบโรงเรียนรัฐบาลทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

พรทิพย์ รัตนวิเชียร (2522) ได้ศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อคุณภาพของโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม พบว่า ผู้ปกครองซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 5,000 - 10,000 บาทต่อเดือน และมีวุฒิสูงกว่าปริญญาตรี นำบุตรธิดามาเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพราะเชื่อว่ามีจัดการศึกษาได้มาตรฐานรองลงมาคือ สะดวกต่อการรับส่ง และมีสิทธิได้เข้าตามโครงการสวัสดิการการศึกษาสำหรับบุตรอาจารย์ตามลำดับ ความคาดหวังของผู้ปกครองในการจัดโรงเรียนด้านการเรียนการสอน บุคลากร กิจกรรมนักเรียน การจัดบริการต่าง ๆ อาคารสถานที่และอุปกรณ์ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองอยู่ในระดับมากทุกเรื่อง ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพที่เป็นจริงของโรงเรียนอยู่ในระดับมากทุก ๆ ด้าน ความคาดหวังและความคิดเห็นต่อสภาพที่เป็นจริงของผู้ปกครองไม่แตกต่างกันเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นด้านการเรียนการสอนเห็นว่าโรงเรียนปฏิบัติจริงเกี่ยวกับด้านการเรียนการสอนมากกว่าที่คาดหวังไว้ ส่วนด้านอาคารสถานที่และอุปกรณ์ส่วนใหญ่น้อยกว่าที่คาดหวังไว้

สุเทพ ทองมังกร (2528) ศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียนและสภาพที่เป็นจริงของโรงเรียนคาทอลิกในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนคาทอลิกหวังจะให้บุตรธิดาเรียนโรงเรียนที่มีครูอาจารย์จำนวนเพียงพอกับจำนวนนักเรียน เป็นผู้ที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาโดยเฉพาะมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่สอน มีครูพิเศษสอนในบางสาขาวิชา ในเรื่องอาคารสถานที่ผู้ปกครองโรงเรียนคาทอลิกหวังจะให้บุตรธิดาเรียนในโรงเรียนที่มีบริเวณกว้างขวาง มีความพร้อมทางวัสดุอุปกรณ์และคมนาคมสะดวก ทางด้านความสัมพันธ์ชุมชน ผู้ปกครองหวังว่าจะให้บุตรธิดาเรียนในโรงเรียนที่ได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนเป็นอย่างดี

ประชุม รอดประเสริฐ (2531) ทำการวิจัยเรื่องการกระจายค่านับบริการและทรัพยากรทางการศึกษาของการศึกษาเอกชนพบว่าผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนเอกชนไม่เป็นสมาชิกของสมาคมครู-ผู้ปกครอง ให้บุตรหลานเข้าโรงเรียนเอกชน เพราะอยู่ใกล้บ้านและมีชื่อเสียงด้านการเรียน ยังมีความสนใจที่จะส่งบุตรหลานคนต่อไปเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชน มีความประทับใจในความมีระเบียบวินัยและความเข้มแข็งทางวิชาการของโรงเรียนเอกชน มีความเห็นว่าโรงเรียนเอกชนควรปรับปรุงเรื่องความสะอาดภายในโรงเรียนและให้ความเอาใจใส่นักเรียนมากขึ้น

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2531) ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมฤทธิ์ผลของสถานศึกษาเอกชน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนในโรงเรียนที่มีสัมฤทธิ์ผลสูงมาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ผู้ปกครองคาดหวังจะให้เด็กเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น นักเรียนในโรงเรียนที่มีสัมฤทธิ์ผลต่ำมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนที่มีบ้านอยู่ไกลโรงเรียน และเข้าโรงเรียนรัฐบาลไม่ได้ มีความมุ่งหวังเพียงให้จบมัธยมศึกษาแล้วออกไปหางานทำในโรงงานละแวกนั้น

ผลงานการวิจัยทางการบริหารการศึกษาโดยศึกษาตามความคาดหวังของผู้ปกครองในฐานะผู้ที่อยู่นอกองค์กรมีอยู่ไม่มากนัก แต่งานวิจัยที่เกี่ยวกับงานบริหารการศึกษาภายในสถานศึกษาก็มีส่วนที่จะชี้ให้เห็นผลงานบริหารการศึกษาของโรงเรียนสังกัดต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานบริหารวิชาการ กิจกรรมนักเรียน อาคารสถานที่

การเงิน และความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งเป็นงานจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้บริหาร
โดยตรง

ปรีดา เชื้อตระกูล (2517) ศึกษาการบริหารการศึกษาของโรงเรียน
ประถมศึกษาสังกัดเทศบาลในภาคกลาง กลุ่มตัวอย่างประชากรมีทั้งผู้บริหารการศึกษา
นักวิชาการ และประชาชน ผลการวิจัยคํานงานชุมชนทั้งผู้บริหาร นักวิชาการและ
ประชาชน ผลการวิจัยคํานงานชุมชน ทั้งผู้บริหาร นักวิชาการและประชาชนเห็นว่า
ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียนและให้ความช่วยเหลือโรงเรียนน้อยและ
เห็นว่าโรงเรียนก็ให้ความช่วยเหลือชุมชนน้อยด้วย งานวิชาการ ผู้บริหารมีความ
เข้าใจหลักสูตรดีมาก เกี่ยวกับประโยชน์ที่เด็กได้รับจากการเรียนในโรงเรียน
ประชาชนเห็นว่าได้ประโยชน์มาก ผู้บริหารเห็นว่าได้ประโยชน์ปานกลาง แต่นักวิชาการ
เห็นว่าได้ประโยชน์น้อย งานกิจการนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนมีปัญห
น้อยทั้งตามความเห็นของผู้บริหารและนักวิชาการ ประชาชนเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง
งานคํานงารและการเงิน ผู้บริหารและประชาชนเห็นว่าโรงเรียนปฏิบัติตามระเบียบ
เคร่งครัดและมีความเหมาะสมในการปฏิบัติค่อนข้างมาก แต่นักวิชาการเห็นว่าอยู่ใน
ระดับกลาง

ชลอ มงคลการุณย์ (2529) ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการใน
โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่าปัญหา
การบริหารงานวิชาการโดยส่วนรวมอยู่ในระดับน้อย หากหาค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาใน
แต่ละคํานงาพบว่าปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละคํานงาได้แก่

1. การจัดสรรงบประมาณ ยังไม่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการที่
จำเป็นของแต่ละกลุ่มประสบการณ์
2. หนังสืออ่านประกอบและหนังสือค้นคว้ามามีไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน
และครู
3. นักเรียนไม่สามารถนำผลที่ได้จากการจัดการเรียนการสอนของครูไป
ใช้ปฏิบัติในชีวิตจริงได้

4. ครูมีภาระมากไม่มีเวลาผลิตและเตรียมสื่อการสอน
5. ชุมชนยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของโรงเรียน
6. งบประมาณมีจำกัด ไม่เพียงพอในการจัดหาหนังสือสำหรับศึกษาค้นคว้าของครูและนักเรียน
7. ขาดการวางแผนการปฏิบัติงานด้านกรณีพิเศษการศึกษาอย่างเป็นระบบ
8. ไม่มีการวิเคราะห์ข้อสอบ เพื่อนำมาปรับปรุงและทำคลังข้อสอบผลงานการวิจัยของ ชลอ มงคลการุณย์ มีส่วนที่ตรงกับบทความเรื่อง "บันทึกภาพการศึกษา กทม." โดย ไพรัช อรรถกถาภานนท์ และพนอม ฉาวรกิจ (2531) ในวารสารการศึกษา กทม. ซึ่งได้กล่าวถึงปัญหาจำนวนนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยได้อ้างว่าจากการที่ในกรุงเทพมหานครมีโรงเรียนที่มีสังกัดต่าง ๆ มากที่จัดการศึกษาจนมีสถิติจำนวนนักเรียนเป็นสัดส่วนดังนี้
 1. โรงเรียนราษฎร์ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชนมีนักเรียนร้อยละ 49.28 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด
 2. โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร มีนักเรียนร้อยละ 41.22 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด
 3. โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร มีนักเรียนร้อยละ 8.6 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด
 4. โรงเรียนสาธิตในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยมีนักเรียนร้อยละ 0.79 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด
 5. โรงเรียนลักษณะพิเศษ เช่น สอนคนตาบอด หูหนวก ปัญญาอ่อน ฯลฯ มีนักเรียน ร้อยละ 0.11 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด
 แม้จากสถิติจะเห็นได้ว่าสัดส่วนจำนวนนักเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครก็มีไม่น้อยแต่มีปัญหาที่โรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนอื่นได้คัดเลือกเด็กไว้และมีจำนวนค่อนข้างคงที่แน่นอน เด็กส่วนที่เหลือจึงเป็นของโรงเรียนราษฎร์ตามความสมัครใจ และ

กรุงเทพมหานครจะต้องเกณฑ์เด็กที่มีเหลือมาเข้าเรียน จำนวนนักเรียนของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครจะเป็นปฏิภาคกันกับโรงเรียนราษฎร์คือ หากผู้ปกครองส่งเด็กมาเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวนเด็กที่ไปเรียนโรงเรียนราษฎร์จะลดลง ทำให้กรุงเทพมหานครจำต้องระมัดระวังในการดึงเด็กมาเข้าโรงเรียน มิให้เป็นปัญหาต่อระบบการจัดการศึกษาอย่างรุนแรง เพราะหากโรงเรียนราษฎร์ล้มเลิกกิจการทั้งหมด ก็จะทำให้เกิดปัญหาต่อกรุงเทพมหานครอีก เหตุผลที่ผู้ปกครองไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครมีดังนี้

1. กรุงเทพมหานครรับเด็กที่อายุถึงเกณฑ์เป็นส่วนใหญ่แต่ผู้ปกครองนิยมส่งเด็กเข้าเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจึงพากันไปเข้าโรงเรียนราษฎร์

2. ภาพพจน์เดิม โรงเรียนกรุงเทพมหานครก็คือ โรงเรียนเทศบาล และโรงเรียนพระราชาบาลเป็นโรงเรียนที่เกณฑ์เด็กเข้าเรียน เด็กส่วนมากจึงมีครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำจึงเป็นข้อค้อยของโรงเรียนในภาพพจน์ของผู้ปกครองบางส่วน แม้ในปัจจุบันโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครมีมาตรฐานสูงกว่าเดิมมากผู้ปกครองก็ยังนิยมที่จะส่งบุตรหลานไปเข้าโรงเรียนที่มีชื่อเสียง เพื่อให้มีสิ่งแวดล้อมที่ดี

3. ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ความศรัทธาและความคุ้นเคยของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียน ศักดิ์ศรีทางวิชาการของสังกัดที่จัดการศึกษา การอำนวยความสะดวกของโรงเรียน และเทคนิคการประชาสัมพันธ์โรงเรียน เป็นต้น

ผลการวิจัย ข้อเขียน บทความและเอกสาร ที่ได้กล่าวถึงสภาพการบริหารการศึกษา การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในประเทศไทย ยืนยันว่าบทความของประเสริฐ แยมกลิ่นฟูง (2521) แม้จะเป็นบทความที่เขียนมาเป็นเวลานานแล้วแต่มีความเป็นจริงอยู่ในสถานการณ์การศึกษาของไทยในปัจจุบัน

ในระดับประถมศึกษาลูกคนจนที่มีรายได้น้อยจะเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐคือ โรงเรียนเทศบาลและประชาบาล ในขณะที่ลูกคนที่มีฐานะสูงกว่าจะเข้าโรงเรียนราษฎร์หรือโรงเรียนที่มีอภิสิทธิ์ การแยกกันเรียนระดับประถมระหว่างโรงเรียนของรัฐและโรงเรียนราษฎร์แสดงให้เห็นการแบ่งชนชั้นอย่างชัดเจนในสังคมไทย การที่พ่อแม่จากครอบครัวชนชั้นกลางและชนชั้นสูงไม่เต็มใจส่งลูกเข้าโรงเรียนเทศบาลและประชาบาล นอกจากจะเนื่องมาจาก

ความเชื่อว่าโรงเรียนเหล่านี้คุณภาพไม่ดีแล้ว ยังน่าจะเนื่องมาจากความไม่ต้องการใหญ่ของคนเรียนปนกับเด็กจากครอบครัวที่มีฐานะต่ำกว่า แต่ในระดับมัธยมศึกษาขอเท็จจริงกลับปรากฏตรงกันข้าม กล่าวคือ ทั่วไปในโรงเรียนรัฐบาลเป็นที่เรียนสำหรับเด็กที่มีโอกาสดีอยู่แล้วในสังคม โรงเรียนราษฎร์ยกเว้นที่มีชื่อเสียงจริง ๆ เป็นที่เรียนของเด็ก ที่ไม่สามารรถเข้าโรงเรียนรัฐบาลได้ เด็กเหล่านี้ส่วนหนึ่งมาจากครอบครัวที่ไม่กว้างขวางในสังคมหลายครอบครัวมีฐานะยากจน ปัญหาเรื่องเรียนปนกันระหว่างเด็กที่มีภูมิหลังครอบครัวและชนชั้นต่างกัน มักจะไม่เกิดในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพราะเด็กจากครอบครัวฐานะต่ำส่วนใหญ่ จะไม่มีโอกาสได้ศึกษาถึงระดับนี้ นักเรียนโรงเรียนมัธยมส่วนใหญ่มาจากชนชั้นกลาง แม้จะมีภูมิหลังต่างกันบ้างแต่ก็ไม่ห่างไกลกันนักและพอเมื่อจะคิดว่าลูกของตนที่ศึกษาถึงระดับนี้อายุมากพอแล้ว อันตรายจากการเรียนรวมกับเด็กชนชั้นต่ำกว่าจึงมีน้อย

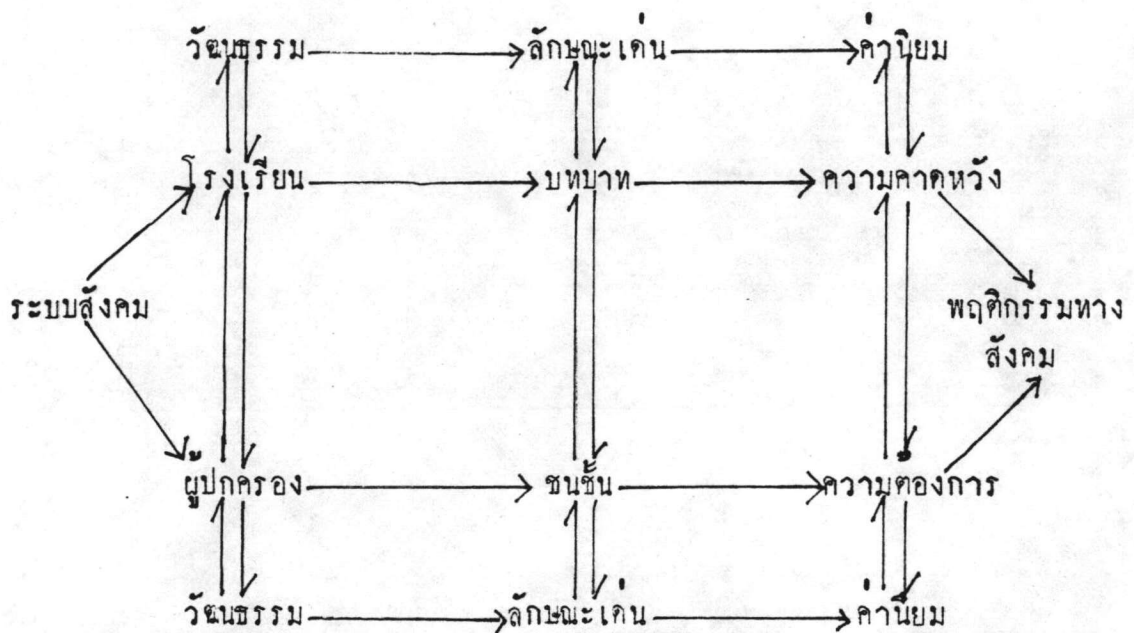
จากการศึกษาทฤษฎีและผลการวิจัยทั้งในต่างประเทศและผลการวิจัยในประเทศพอจะสรุปแนวการศึกษาได้ดังนี้

ระบบบริหารการศึกษาในประเทศไทย ในแต่ละระดับการศึกษามีหน่วยงานที่จัดการศึกษาหลายสังกัด ถึงแม้โดยหลักการแล้วโรงเรียนทุกโรงเรียนจะต้องยึดหลักสูตรที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการ แต่โรงเรียนแต่ละโรงเรียนอาจจะมีจุดเน้นในการบริหารการศึกษาต่างกันได้เพราะโรงเรียนแต่ละโรงเรียนมักจะมีปรัชญาการศึกษาอันเป็นองค์ประกอบหลักของวัฒนธรรมภายในโรงเรียนของตนเอง ทำให้มีองค์ประกอบรองและองค์ประกอบเสริมของวัฒนธรรมที่เทียบได้กับงานบริหารวิชาการ บุคลากร กิจกรรมนักเรียน ชุมชน การเงิน อาคารสถานที่และความสัมพันธ์ชุมชนต่างกันทำให้โรงเรียนมีบทบาทที่แตกต่างกันในการทำหน้าที่ให้การศึกษาอบรม ฝ่ายผู้ปกครองก็มาจากชนชั้นที่แตกต่างกัน ทำให้มีวัฒนธรรม บุคลิกภาพ และความต้องการแตกต่างกัน

ปัญหาหลักของการบริหารสถานศึกษาก็คือ ความสามารถในการสนองความต้องการของคนทุกชนชั้นให้ได้รับความพึงพอใจ แม้โรงเรียนจะสามารถคัดเอาแต่นักเรียนที่มาจากชนชั้นเดียวกันได้หมดก็ตาม ครูอาจารย์อาจเป็นคนอีกชนชั้นที่มีความคาดหวังที่เกิดจากค่านิยมอันต่างจากผู้ปกครองนักเรียน ครูอาจารย์อาจจะรู้สึกถึงความกดดันว่าต้องถ่ายทอดสิ่งต่างจากความเชื่อของตน การปฏิบัติงานของครูที่รู้สึกเช่นนี้

อาจมีประสิทธิผลแต่ไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาคือทำความเข้าใจกับสภาพความต้องการที่แตกต่างกันของชนชั้นอันจะทำให้เกิดการบริหารที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

การวิจัยครั้งนี้จะเป็นการวิจัยศึกษาหาความต้องการของผู้ปกครองต่างชนชั้นทางสังคมต่อสถานศึกษาของบุตร โดยมีตัวแบบที่เกิดจากกรอบแนวคิดดังนี้

ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีประชากรอยู่มาก ล้วนมีอาชีพ ลักษณะการจ้างงาน ขนาดของธุรกิจ ยศ ตำแหน่ง ระดับ และการศึกษา ต่างกัน ซึ่งในทางสังคมวิทยาเรียกว่ามีชนชั้นต่างกัน และมีตำแหน่งที่ต่างกันในโครงสร้างสังคม อันมีผลให้ประชากรมีประสบการณ์ มีโอกาสในสังคม และอยู่ภายใต้ภาวะกดดันที่แตกต่างกัน ทำให้มีค่านิยมซึ่งมีผลต่อความต้องการต่างกัน

การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาความต้องการของผู้ปกครองที่มีบุตรกำลังศึกษาอยู่ในระบบโรงเรียน โดยแบ่งการศึกษา ความต้องการของผู้ปกครองเป็นความต้องการของผู้ปกครอง 3 ชั้น คือ

1. ชั้นล่าง
2. ชั้นกลาง
3. ชั้นสูง

ผลจากการวิจัยนี้จะบ่งชี้ให้เห็นทิศทางและแนวโน้มของความต้องการของคนต่างช่วงชั้นทางสังคมในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล เกี่ยวกับสถานศึกษาของบุตร อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการศึกษาและปรับปรุงระบบการบริหารการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของคนต่างช่วงชั้นทางสังคมต่อไป